

የኢትዮጵያ
ብሔራዊ ባንክ
NATIONAL BANK
OF ETHIOPIA

ቁ. ፻፵፪
ጥቅምት ፳፻፲፰ ዓ.ም.

NO.142
October 2025

በፊት

B I R R I T U

Navigating Change

NBE's Year of Reform and The Journey Ahead

ባንኩ ወርቅ የማጣራት ሥራውን ማዘመኑን ገለጸ፡
በተጠናቀቀው ዓመት ከወርቅ ግብይት
3.5 ቢሊዮን ዶላር ገቢ ተገኝቷል

መሠረታዊ የገንዘብ ጽንሰ ሃሳቦች
- በምጣኔ ሀብት ዕይታ

የኢትዮጵያ
ብሔራዊ ባንክ
NATIONAL BANK
OF ETHIOPIA

ቁ. ፪፻፪
ጥቅምት ፳፻፲፭ ዓ.ም.

NO.142
October 2025

በሬታ

BIRRITU

Navigating Change

NBE's Year of Reform and The Journey Ahead

ባንኩ ወርቅ የማጣራት ሥራውን ማዘመኑን ገለጸ፡
በተጠናቀቀው ዓመት ከወርቅ ግብይት
3.5 ቢሊዮን ዶላር ገቢ ተገኝቷል

መሠረታዊ የገንዘብ ጽንሰ ሃሳቦች
- በምጣኔ ሀብት ዕይታ

nbe.gov.et

OPINIONS EXPRESSED IN THE ARTICLE DO NOT
NECESSARILY REFLECT THE POLICIES AND STRATEGIES OF
THE NATIONAL BANK OF ETHIOPIA

For resources, please visit NBE's official website
nbe.gov.et

የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ
NATIONAL BANK OF ETHIOPIA

Birritu No142

Birritu is a quarterly magazine published by the National Bank of Ethiopia.

It presents in depth articles, researches and news on Ethiopian financial sector

Address

Birritu Editorial Office

Tel

+251 115 17 52 53

+251 115 17 70 48

P.O.Box

2048

www.nbe.gov.et

Addis Ababa, Ethiopia

Call Center 6230

Editorial Board Charman

Gebreyes Guntie

Members

Frezer Ayalew

Temesgen Zeleke

Anteneh Geremew

Tilahun Binalf

Abel Solomon

Editor - in - Chief

Abel Solomon

Secretarial & Distribution Service

Sirgut Teshome

Designed & Published by
NBE Communications

CONTENTS

ማውጫ

REPORT ARTICLE 1

**Navigating Change:
NBE's Year of Reform and
The Journey Ahead**
Page 05

News 2

**ባንኩ ወርቅ የማጣራት ሥራውን ማዘመኑን ገለጸ:
በተጠናቀቀው ዓመት ከወርቅ ግብይት
3.5 ቢሊዮን ዶላር ገቢ ተገኝቷል**
Page 19

Educational Articles 3

**መሠረታዊ የገንዘብ ጽንሰ ሃሳቦች -
በምጣኔ ሀብት ዕይታ**
Page 22

EDITOR'S NOTE

Dear esteemed readers, we are happy to meet you with 142nd issue of Birritu, which consists of relevant and timely topics.

We have a news laid out on the news column; “**ባንኩ ወርቅ የማጣራት ሥራውን ማዘመኑን ገለጸ: በተጠናቀቀው ዓመት ከወርቅ ግብይት 3.5 ቢሊዮን ዶላር ገቢ ተገኝቷል**”

The topic selected in place of research article is annual report of the bank. Its titled “**Navigating Change: NBE's Year of Reform and The Journey Ahead**”

On the educational and informative section, we have an the article, “**መሠረታዊ የገንዘብ ጽንሰ ሃሳቦች - በምጣኔ ሀብት ዕይታ**”

Dear readers, your comments and feedback are invaluable for enriching the coming issues of Birritu magazine. Please keep forwarding any suggestions and comments you have.

Birritu Editorial Office

A Year of Historic Transformation: Building a Modern and Resilient Central Bank

H.E. Mamo E. Mihretu
Former Governor of National
Bank of Ethiopia

It is with a profound sense of purpose and optimism that I present the National Bank of Ethiopia's Annual Report for the fiscal year 2024/25. This year marked not merely another fiscal period, but a decisive turning point in our nation's economic narrative. Guided by a clear vision for a stable, prosperous, and inclusive Ethiopia, we embarked on a comprehensive reform journey to fundamentally reshape our monetary and financial landscape. This report details the ambitious steps taken, the promising results already emerging, and our steadfast commitment to the path ahead.

The imperative for change was clear. In a rapidly evolving global economy, the need for a robust, market-responsive, and transparent financial system is more critical than ever. Empowered by the new **NBE Establishment Proclamation No. 1359/2025**, which provided us with a modernized legal mandate and operational independence, we moved with conviction to introduce foundational reforms across our core functions.

Our efforts were structured around three pivotal pillars:

- 1. Modernizing Monetary Policy:** We began a decisive shift away from administrative controls towards a modern framework anchored in market-based instruments. This transition is designed to enhance the effectiveness of our policy transmission, improve liquidity management, and firmly anchor inflation expectations, all in line with global best practices.
- 2. Liberalizing the Exchange Rate Regime:** In one of our most significant reforms, we initiated the liberalization of the foreign exchange market. This critical move is designed to dismantle long-standing distortions, unlock our economy's immense export and remittance potential, and lay the groundwork for sustainable external and debt stability. By moving towards a unified, market-reflective rate, we aim to boost investor confidence and eliminate the harmful incentives that perpetuate a parallel market.
- 3. Revitalizing the Financial Sector:** We believe a dynamic financial sector is the engine of inclusive growth. Our policies this year were meticulously crafted to foster greater competition, accelerate digital financial innovation, and expand access to credit for underserved segments, including individuals, small businesses, and agricultural producers. We are building a sector that is not only stronger but also fairer and more accessible to all Ethiopians.

Parallel to these external reforms, we undertook a significant internal transformation. We have invested heavily in enhancing our operational capabilities, strengthening our supervisory oversight, and embedding a culture of transparency and data-driven decision-making. The credibility and effectiveness of any central bank are rooted in its institutional integrity, and we have made great strides in building a more agile, skilled, and accountable NBE.

I am pleased to report that our concerted efforts are already yielding tangible results. We have seen encouraging progress in curbing inflation, a notable narrowing of the foreign exchange premium, improved availability of forex for priority sectors, and a steady rebuilding of our foreign reserve buffers. The financial sector is responding with vitality, showcasing impressive growth, product innovation, and rapid advancements in digital inclusion.

As we transition into the 2025/26 fiscal year, our focus sharpens on consolidation and deepening. Our priorities are clear:

- relentlessly pursuing **single-digit inflation**;
- finalizing our transition to a **fully market-based monetary policy framework**;
- deepening and unifying the **foreign exchange market** to enhance liquidity and price discovery;

- **intensifying financial sector oversight** to ensure stability amidst innovation;
- advancing transformative initiatives in **specialized finance**—including insurance, micro-finance, interest-free banking, and dedicated programs for agriculture and housing; and
- **finalizing our human capital transformation** to ensure the NBE is equipped with the skills for tomorrow's challenges.

None of these achievements would be possible without the unwavering support and dedication of many. I extend my deepest gratitude to the NBE's Board of Directors for their strategic guidance, to our exceptionally committed staff whose expertise and hard work brought these reforms to life, and to our government partners, financial institutions, and international stakeholders for their invaluable collaboration.

The journey of reform is continuous. Challenges remain, but our direction is clear, our resolve is firm, and our foundation is stronger than ever. We look forward to another year of progress and partnership as we work collectively to secure a stable and prosperous economic future for all Ethiopians.

Mamo Mihretu

Former Governor of National Bank of Ethiopia (NBE)

Navigating Change

NBE's Year of Reform and The Journey Ahead

Macroeconomic Performance Overview: Fiscal Year 2024/25

The National Bank of Ethiopia's Annual Assessment: Navigating Progress Amidst Persistent Challenges

The National Bank of Ethiopia (NBE) has released its annual performance report for the 2024/25 fiscal year, showcasing a period of remarkable economic recalibration. The data indicates substantial progress in curbing inflation, narrowing external deficits, and strengthening the financial sector, albeit within a context of persistent pressures.direct controls is being replaced by market-based incentives.

Key Highlights:

- Inflation Moderates:** Headline inflation fell significantly but remains high at 13.9%.
- Export Boom:** Merchandise exports more than doubled, dramatically reducing the trade deficit.
- Financial Sector Growth:** Bank deposits and assets grew by over 40%, and digital transactions surged by 91.6%.
- FX Pressure Continues:** Despite improvements, the local currency depreciated sharply, and the parallel market, though calmer, persists.

Inflation: A Step in the Right Direction

The most notable achievement is the significant cooling of inflation, a long-standing hurdle for the economy. While the disinflation trend is positive, the rate remains in double digits, underscoring the need for sustained tight monetary policy.

INDICATOR	ACHIEVEMENT (YOY, JUNE 2025)	CONTEXT
HEADLINE INFLATION	13.9%	Down 6.0 percentage points from the previous year.
FOOD INFLATION	11.7%	Down a substantial 10.5 pp, indicating improved supply conditions.
NON-FOOD INFLATION	17.3%	Remains stubbornly high, reflecting broader price pressures.
MONTHLY CHANGE (JUNE)	+0.5%	—

External Sector: Dramatic Turnaround

Ethiopia's external balance sheet showed dramatic improvement, driven by an extraordinary surge in exports.

INDICATOR	ACHIEVEMENT 2024/25	CHANGE
MERCHANDISE EXPORTS	USD 8.3 Billion	+119.2%
MERCHANDISE IMPORTS	USD 18.8 Billion	+0.4%
TRADE DEFICIT	USD 10.5 Billion	↓ from USD 14.9B
CURRENT ACCOUNT DEFICIT	USD 60.4 Million	↓ from USD 6.2B
REMITTANCES	USD 6.0 Billion	Improved
TOTAL FX EARNINGS	USD 33.0 Billion	Up from USD 24.0B
NBE FX RESERVES	2.8 months of import cover	A three-fold increase

The near elimination of the current account deficit is a monumental shift. This was likely fuelled by export incentives, improved forex retention rules, and a formalization of gold exports. Reserves at 2.8 months of import cover, while improved, still sit below the recommended 3-month benchmark.

Exchange Rate: Managing a Transition

The official exchange rate continued to adjust, with a notable reduction in the parallel market premium.

INDICATOR	RATE (END-FY)	CONTEXT
OFFICIAL EXCHANGE RATE	ETB 135.37 / USD	A depreciation of 136.1% over the period.
PARALLEL MARKET SPREAD	~15.3%	Down sharply from 101%, indicating successful unification efforts.

The massive depreciation reflects a continued move towards a more realistic, market-reflective rate. The critical achievement is the drastic narrowing of the parallel market spread, which reduces arbitrage opportunities and fosters a more stable forex environment.

Monetary & Banking Sector: Robust Growth and Stability

The financial sector exhibited robust growth and maintained strong soundness indicators.

INDICATOR	ACHIEVEMENT	GROWTH
BROAD MONEY (M2) GROWTH	—	+35.2%
TOTAL BANK DEPOSITS	ETB 3.55 trillion	+40.6%
TOTAL BANK ASSETS	ETB 5.08 trillion	+41.9%
NEW LOAN DISBURSEMENT	ETB 822.8 billion	+78.0%
PRIVATE SECTOR LOAN SHARE	77% of total loans	—
CAPITAL ADEQUACY (CAR)	19.11%	(Well above regulatory min)
NON-PERFORMING LOANS (NPL)	3.07%	(Healthy level)

Digital Finance Boom:

- Digital transaction value soared to ETB 18.57 trillion (+91.6%).
- Interest-Free Banking continued its expansion, holding ETB 379.11 billion in deposits.

The high money supply growth (M2 +35.2%), partly driven by gold purchases, poses a potential risk to inflation control. However, the sector remains well-capitalized and liquid, with credit strongly directed towards the private sector.

Budget Financing: A More disciplined Approach

The government demonstrated improved fiscal discipline in its borrowing from the central bank.

INDICATOR	ACHIEVEMENT	CONTEXT
NET T-BILL FINANCING	ETB 100 billion	↓ 4.5%
T-BILL YIELD (JUNE '25)	17.5%	Positive real yield !vs. inflation
DIRECT ADVANCE FROM NBE	ETB 0.00	A critical marker of fiscal discipline.

Charting a New Course: The NBE's Historic Reforms in Monetary, FX, Financial Sector, and Institutional and Regulatory Frameworks

1. Introduction

The NBE has embarked on a transformative journey, implementing a series of historic reforms designed to fundamentally modernize and strengthen the core pillars of the financial system. This comprehensive agenda represents a strategic shift, moving beyond incremental changes to undertake a holistic overhaul of monetary operations, foreign exchange mechanisms, the broader financial sector, and the underlying institutional and regulatory frameworks that govern them. These measures are not merely technical adjustments but are a deliberate effort to enhance stability, improve efficiency, and foster greater transparency across the entire ecosystem. By addressing these critical areas simultaneously, the NBE is laying a new, robust foundation designed to mitigate systemic risks and build resilient market structures capable of withstanding future challenges.

Looking ahead, these reforms are poised to create a more dynamic, integrated, and forward-looking financial environment. The modernization of institutional frameworks will enhance governance and supervisory capabilities, ensuring that regulations keep pace with innovation and market evolution. Ultimately, this strategic repositioning is charting a new course for sustainable economic growth, boosting investor confidence, and ensuring the financial system is fully equipped to support the nation's long-term developmental aspirations. The NBE's decisive actions mark a pivotal

moment, setting a clear trajectory toward a more secure, efficient, and progressive financial future. Below are listed the key reform initiatives undertaken by the Bank in the fiscal year 2024/25:

1.1. Ethiopia's Monetary Revolution: A New Framework Delivers Early Results

In a bold move to modernize its economy, the National Bank of Ethiopia (NBE) has successfully pivoted from a decades-old monetary framework to a dynamic, market-based system. Initiated in July 2024, this comprehensive reform replaces direct control of money supply with a new regime using interest rates as its primary tool. The objective is clear: to enhance price stability, deepen financial markets, and align Ethiopia with global best practices in central banking.

The transition is a cornerstone of the country's broader macroeconomic reform agenda, designed to foster a more resilient and sophisticated financial sector. After its first full year of implementation, the NBE's key initiatives are already showing promising results.

The Cornerstone: Introducing a Policy Rate

The most symbolic change was the introduction of the National Bank Rate (NBR). Set initially at 15.0%, the NBR serves as the NBE's primary signaling tool to guide the economy. Throughout the 2024-25 period, the Monetary Policy Committee (MPC) maintained this rate after three consecutive meetings, affirming a consistent stance focused on anchoring inflation

expectations. This consistency has already paid dividends, creating predictability and fostering a more efficient interbank market where short-term rates have begun to coalesce around the policy corridor.

Managing Liquidity: The Engine of Open Market Operations

To translate the policy rate into market reality, the NBE operationalized Open Market Operations (OMOs). Through a 14-day term deposit facility, the central bank has effectively absorbed over Birr 610 billion in excess liquidity from the banking system. Initial auctions saw a surge of interest with 21 bidders, reflecting the sector's eagerness to engage with the new system. Participation has since normalized to a core group of six institutions, signaling a maturation of the process and a natural adjustment in banks' liquidity management strategies.

Building a Market: The Electronic Interbank Platform

A critical achievement has been the launch of an electronic interbank money market platform in October 2024. This digital marketplace allows banks to lend to each other at market-determined rates, moving away from manual, bilateral negotiations. The platform's impact has been immediate and profound, facilitating a staggering ETB 824.2 billion in transactions within its first few months.

Crucially, the 7-day interbank rate has traded within a rational range of 12% to 18%, with a weighted average closely aligned with the NBE's policy corridor. This alignment demonstrates the new system's effectiveness in transmitting

monetary policy signals directly into the heart of the financial system.

A Safety Net: The Standing Lending Facility

Recognizing the need for a stability mechanism, the NBE introduced a collateralized Standing Lending Facility (SLF). This provides banks with a structured way to access overnight and intraday liquidity from the central bank, using government securities as collateral. On average, banks utilized Birr 2.4 billion daily through this facility in FY 2024-25.

The SLF has proven essential in minimizing payment system disruptions and allowing banks to manage temporary liquidity shortfalls transparently. While some operational challenges remain—such as meeting branch-level cash demands—the facility has undoubtedly bolstered overall market confidence.

Beyond the immediate tools of interest rates and liquidity management, the National Bank of Ethiopia (NBE) has undertaken a series of foundational reforms to cement the credibility and operational integrity of its new monetary framework. These strategic actions focus on crisis preparedness, institutional governance, policy discipline, and modernizing the very infrastructure of the financial market.

The Lender of Last Resort: A Formal Emergency Liquidity Facility

A hallmark of a mature central bank is its capacity to act as a lender of last resort. In October 2024, the NBE established a formal Emergency Liquidity Assistance (ELA) framework. This critical mechanism is designed to provide a lifeline to solvent banks

experiencing severe, short-term liquidity crises, preventing isolated issues from escalating into systemic threats. The ELA operates under strict conditions, with high-quality collateral required to protect the central bank's balance sheet. Its very existence has bolstered confidence in the financial system, providing a crucial backstop as banks adapt to the new market-oriented environment.

The Decision-Making Engine: A Formal Monetary Policy Committee

To anchor its new framework in transparency and collective expertise, the NBE established a dedicated Monetary Policy Committee (MPC). This committee, comprising internal experts and senior officials, meets quarterly to make evidence-based decisions on interest rates, guided by macroeconomic forecasts and inflation trends.

Throughout 2024-25, the MPC demonstrated a disciplined and predictable approach. In its first three meetings, it held the policy rate steady at 15% while cautiously raising the credit growth cap to 18%, signaling a careful balance between supporting economic activity and maintaining a tight stance to combat inflation. Its most significant structural decision was the repeal of the directive forcing banks to purchase government bonds—a clear signal that the old system of direct controls is being replaced by market-based incentives.

Table: A Year of Steady Policy (2024-25 MPC Decisions)

Meeting	Date	Policy Rate	Credit Growth Cap	Key Decisions
1st	Dec 31, 2024	Set at 15%	Raised to 18%	Initiated regular meetings; affirmed data-driven process.
2nd	Mar 25, 2025	Maintained at 15%	Maintained at 18%	Reaffirmed tight stance; scheduled next review.
3rd	Jun 30, 2025	Maintained at 15%	Maintained at 18%	Repealed the 27% bond mandate; emphasized market tools.

Reinforcing Monetary Policy Discipline

Underpinning these actions is a renewed institutional commitment to discipline. The NBE has clearly and publicly ranked its objectives: **price stability first**, financial stability second, and support for economic growth as a complementary outcome of a stable environment.

This commitment is most evident in its relationship with the government. In FY 2024-25, the NBE refrained from providing direct advances, a practice known as fiscal dominance that often fuels inflation. This move, empowered by new legislation that strictly limits and conditions any future financing, is a monumental step toward safeguarding the central bank's independence and the value of the currency.

The Digital Backbone: Dematerialization of Government Securities

Perhaps the most transformative technical achievement was the full **dematerialization** of government securities—the shift from paper certificates to a centralized electronic registry. This modern infrastructure is the silent engine that will power the entire new monetary system. With all securities now held electronically in a Central Securities Depository (CSD), the NBE gains critical capabilities:

- **Efficient Collateral:** Banks can instantly pledge securities as collateral for the inter-bank and lending facilities.
- **Precise OMOs:** The central bank can execute open market operations with greater speed, efficiency, and accuracy.
- **Market Development:** Digital, standardized securities enhance transparency, reduce settlement risk, and are essential for developing a secondary market, which is crucial for true interest rate discovery.

This move digitizes the bedrock of the financial system, unlocking the full potential of Ethiopia's monetary revolution and setting the stage for a deeper, more sophisticated capital market.

1.2. Modernizing the Gateway: Ethiopia's Bold Leap into a Liberalized FX Market

For decades, Ethiopia's foreign exchange regime operated as a tightly controlled gatekeeper, rationing scarce US dollars through a complex system of administrative priorities and a fixed exchange rate. While this managed approach offered stability in a less integrated economy, it eventually fostered a significant disconnect from reality. A thriving parallel market, an overvalued currency that stifled exports, and chronic

shortages for private businesses highlighted a system in urgent need of reform.

In a decisive break from the past, the National Bank of Ethiopia (NBE) has embarked on a comprehensive liberalization of the FX market. This transition to a more flexible, market-responsive system is a cornerstone of the country's economic modernization, designed to correct imbalances, boost competitiveness, and attract foreign inflows through transparency and price discovery.

The "Green Book": Rewriting the Rules for Clarity

The first step was a monumental regulatory cleanup. In July 2024, the NBE issued the "Green Book" (Directive No. FXD/01/2024), a unified framework that consolidated over a dozen outdated and often contradictory circulars into a single, coherent document. This directive eliminated the cumbersome priority list for importers, scrapped minimum import prices and security deposits, and fundamentally shifted how exporters manage their earnings.

A key reform was the removal of the mandatory surrender requirement to the central bank. Exporters and banks can now retain 50% of their foreign exchange earnings indefinitely, selling the remainder to banks within 30 days. This empowers exporters with greater control over their finances and increases the supply of FX within the banking system.

Letting the Market Decide: The Auction Mechanism

The most tangible sign of the new regime is the introduction of a bi-weekly FX auction. Between August 2024 and June 2025,

the NBE injected **USD 370 million** into the banking system through these auctions, which included both regular and special sessions.

This auction system has become the primary tool for price discovery, allowing the exchange rate to be set by market forces. The weighted average rate gradually moved from approximately ETB 107.9/USD in the first special auction to nearly ETB 135/USD by June 2025, reflecting a significant correction towards equilibrium and enhancing the competitiveness of Ethiopian exports.

Table : FX Auction Results (Aug 2024 - Jun 2025)

AUCTION DATE	TYPE	USD VOLUME SOLD	WEIGHTED AVG RATE (ETB/USD)
AUG 7, 2024	Special	30 million	107.9
FEB 25, 2025	Special	60 million	135.62
APR 1, 2025	Regular	50 million	131.71
APR 17, 2025	Regular	70 million	131.50
MAY 7, 2025	Regular	60 million	~132.96
MAY 22, 2025	Regular	50 million	~133.17
JUN 5, 2025	Regular	50 million	134.95
TOTAL		370 million	

Building a Modern FX Ecosystem

Beyond the auctions, the NBE has built a robust infrastructure to support the new market:

- **Licensing FX Bureaus:** For the first time, non-bank foreign exchange bureaus have been licensed to handle cash transactions, improving accessibility for individuals and small businesses and providing competition to traditional banks.
- **The "DEBO" Initiative:** To capture the vast diaspora remittances that once flowed through informal channels, the NBE launched the **DEBO** initiative. Its flagship platform, **Unite.et**, allows Ethiopians abroad to remotely open bank accounts, access a suite of financial products, and send money home seamlessly and formally, ensuring these critical inflows bolster the official economy.
- **Real-Time Monitoring with FEMoUS:** The upgraded **Foreign Exchange Monitoring and Orchestration Unified System (FEMoUS)** provides real-time oversight of the entire FX market. Since its launch in October 2024, it has processed over **1.15 million transactions**, providing the NBE with unprecedented data for policy making and enhancing market transparency exports.

A Commitment to Transparency

Crucially, the NBE has embraced a policy of radical transparency. Key data—including daily indicative rates, detailed auction results, and policy updates—are now published regularly on its website. This open communication strategy is vital for building trust with market participants, anchoring expectations, and reducing the speculative behaviour that plagued the old system.

Ethiopia's FX reform is a work in progress, but the foundation is laid. By replacing administrative controls with market mechanisms, the National Bank of Ethiopia is not just managing the currency; it is building a modern, transparent, and efficient financial gateway designed to power the country's growth for the long term.

1.3. Building a Modern Financial System: Deepening Resilience, Inclusion, and Innovation

Ethiopia's economic transformation requires a financial sector that is not only stable but also dynamic, inclusive, and capable of supporting private enterprise. Recognizing this, the National Bank of Ethiopia (NBE) has embarked on a sweeping modernization of the financial landscape, moving beyond monetary policy to rewrite the rulebook for banking, empower consumers, and harness technology for growth.

This multi-pronged reform agenda focuses on strengthening the system's foundations, protecting its users, and ensuring it serves all Ethiopians.

The New Rule book: A Modern Banking Proclamation

The cornerstone of this effort is the landmark **Banking Business Proclamation No. 1304/2024**, which replaces a 16-year-old law. This is not merely an update; it is a fundamental rewrite for a new era.

- **Opening the Market:** The proclamation paves the way for the entry of foreign banks, a move set to inject new capital, foster competition, and introduce international best practices.
- **Empowering the Regulator:** Crucially, it formally designates the NBE as the resolution authority, arming it with the tools to manage failing banks in an orderly manner without resorting to taxpayer-funded bailouts—a key marker of a sophisticated financial system.
- **Embracing Innovation:** The law provides a legal basis for digital-only banks and fin-tech innovations, ensuring regulation evolves alongside technology.

Fortifying the Foundations: A Suite of New Regulations

To put the new proclamation into practice, the NBE issued a series of powerful directives in 2024/25, significantly raising the bar for governance and risk management:

- **Enhanced Corporate Governance:** New rules for fit-and-proper checks on major shareholders and board members aim to prevent undue influence and promote sound management.
- **Stricter Lending Limits:** The Large Exposures directive prevents banks from over-concentrating risk in a single borrower or group.
- **Proactive Crisis Planning:** For the first time, banks are required to develop **Recovery Plans**, ensuring they have a road map to survive future financial distress.

Transparency and Consumer Protection: A New Priority

A modern system demands transparency. In a major step forward, the NBE published its inaugural **Financial Stability Report** in April 2024, providing a clear, public assessment of the health of the entire financial system.

Simultaneously, the establishment of a **Financial Consumer Protection** function has already yielded impressive results, resolving **90% of consumer complaints within mandated time frames**. The launch of a dedicated website and call center (short code 6230) ensures every Ethiopian has a voice.

Building the Capital Markets of Tomorrow

A pivotal achievement was the operationalization of the **Central Securities Depository (CSD)** and the launch of the **Ethiopian Securities Exchange (ESX)**. This new infrastructure, supporting the trading of government treasury bills and corporate equities, marks the birth of Ethiopia's formal capital markets. It provides a critical new avenue for long-term finance and investment, reducing the economy's over-reliance on bank lending.

Safeguarding Stability: Rescuing Systemic Banks

Acknowledging that some institutions are "too big to fail," the NBE undertook a necessary recapitalization and reform of the public banking giants. Strategic interventions at the **Commercial Bank of Ethiopia (CBE)** and the **Development Bank of Ethiopia (DBE)** were initiated to cleanse balance sheets of non-performing loans, inject new capital, and impose stricter governance. This proactive move was essential to de-risk the entire system and protect depositors.

The Digital Leap: Payments for the 21st Century

The NBE is aggressively driving the digitization of finance. Key initiatives include:

- **Unified QR Code System:** The mandate of a single, interoperable QR code standard eliminates fragmentation, allowing seamless digital payments across all banks and providers.
- **Modernized National Infrastructure:** Upgrades to the high-value RTGS and bulk payment ACH systems align them with global ISO 20022 standards, making transactions faster, cheaper, and more secure.

A Financial System for All Ethiopians

Perhaps the most transformative aspect of the reform is its focus on inclusion. The NBE has developed groundbreaking strategic frameworks dedicated to:

- **Women's Financial Inclusion:** A comprehensive plan to dismantle barriers women face in accessing finance, backed by the launch of the Network of Ethiopian Women in the Financial Sector (NEWFin) to promote leadership and mentorship.
- **Regional Inclusion:** A targeted strategy to bridge the urban-rural divide by expanding agent banking, promoting locally tailored financial products, and scaling up financial literacy programs in local languages.

These reforms, taken together, illustrate a holistic vision. The NBE is not just building a stronger financial system; it is building a smarter, fairer, and more accessible one that is poised to fuel Ethiopia's economic ambitions for decades to come.

1.4. The Institutional Core: A Transformed Central Bank

A nation's economic ambitions are only as credible as the institutions that steward them. Recognizing this, the National Bank of Ethiopia (NBE) has undertaken a profound institutional metamorphosis, modernizing its legal foundations, operational capabilities, and public engagement to meet the challenges of a dynamic, liberalizing economy.

This internal reform is the bedrock upon which all other monetary and financial reforms are built, designed to transform the NBE into a transparent, autonomous, and highly capable institution aligned with global best practices.

A New Legal Mandate for a New Era

The cornerstone of this transformation is the new **NBE Establishment Proclamation No. 1359/2025**. This is not a minor update but a complete overhaul of the central bank's founding law, granting it the modern tools necessary for effective oversight. Key enhancements include:

- **Explicit Autonomy:** The proclamation strengthens the NBE's operational and financial independence, crucial for making objective monetary policy decisions free from short-term political pressures.
- **Expanded Mandates:** It formally empowers the NBE with new responsibilities, including **financial consumer protection, systemic risk monitoring**, and the supervision of **digital finance and fintech**.
- **Crisis Management Powers:** The law provides a clear framework for bank resolution, granting the NBE the authority to manage failing institutions in an orderly manner to prevent systemic contagion.

This new legal architecture moves Ethiopia's central banking framework from a restrictive, outdated model to a dynamic, forward-looking one fit for the 21st century.

A Culture of Radical Transparency

In a bold break from tradition, the NBE has embraced a new standard of accountability. The publication of its **first externally audited financial statement** for FY 2023/24 marks a watershed moment. This independent audit provides an impartial validation of the Bank's accounts, signaling a unwavering commitment to transparency and good governance that builds immense credibility with international investors and the public alike.

This is complemented by a complete modernization of its communication functions. The Bank now proactively disseminates data, policy decisions, and reports through a multi-channel strategy, ensuring markets and the public are informed, thereby anchoring expectations and reducing uncertainty.

Investing in People: The Engine of Reform

A modern institution requires a modern workforce. The NBE has completed a comprehensive Human Capital Study to identify skills gaps and design a new organizational structure that aligns with its expanded mandates. This strategic investment in its people ensures the Bank has the talent and expertise to manage complex monetary policy, supervise a liberalized financial sector, and drive continued innovation.

Building Global Bridges and a Modern Workspace

The NBE has stepped onto the global stage, institutionalizing high-level forums like the **Ethiopia Financial Forum (EFF)**.

These events attract hundreds of international participants, fostering knowledge exchange, showcasing Ethiopia's reform progress, and building crucial networks with global financial leaders.

Internally, the Bank is investing in its physical environment to boost productivity and staff well-being. Renovations of its headquarters and the establishment of a **dedicated daycare center** for employees reflect a commitment to creating a conducive, supportive, and professional workplace.

By rewiring its own institutional DNA, through a powerful new law, a commitment to transparency, strategic capacity building, and global engagement, the National Bank of Ethiopia is not just managing economic change; it is leading by example. This internal transformation ensures that the central bank itself is the most credible and capable institution for guiding Ethiopia's future economic success.

2. NBE Charts Course for Deeper Reform and Stability in FY 2025/26

The NBE has unveiled an ambitious annual plan for the 2025/26 fiscal year, building on the foundational reforms of the past year. The plan outlines a comprehensive agenda focused on cementing macroeconomic stability, deepening the financial sector, and harnessing technology to foster inclusive growth. Underpinned by its five strategic pillars, the Bank's priorities for the coming year are:

2.1. Anchoring Macroeconomic Stability: The Fight for Single-Digit Inflation

The primary monetary policy objective remains clear: **bring inflation down to a single-digit rate.**

To achieve this, the NBE will continue its tight monetary stance, expertly using its new toolkit, the policy rate and open market operations, to manage liquidity. A major step forward will be the full operationalization of an advanced forecasting system (FPAS/QPM) to guide data-driven decisions.

In the foreign exchange market, reforms will intensify with the **launch of an electronic trading platform** and revised guidelines to boost inter-bank trading. The goal is to deepen the market, further narrow the parallel premium, and continue integrating diaspora remittances through formal channels.

2.2. Fortifying the Financial System: Attracting Investment and Managing Risk

The coming year will see significant strides in financial regulation. A landmark move will be the **issuance of licensing guidelines for foreign banks**, opening the sector to new capital and expertise. The regulatory framework will be strengthened through the adoption of **Basel II/III standards** and the rollout of a **Regulatory Sandbox** to safely nurture fin-tech innovation.

Furthermore, the NBE will embark on a **"greening" of the financial system**, developing a national strategy to align finance with climate resilience. Critical sectors like insurance, microfinance, and leasing will also see comprehensive legal and regulatory updates.

2.3. Driving Inclusive Growth: Finance for All Ethiopians

Financial inclusion is a central theme. Key initiatives include:

- Implementing the **National Agri-Finance Roadmap** to transform agricultural lending.

- Developing frameworks for **housing finance, digital and uncollateralized lending**.
- Establishing a **National Sharia Advisory Board** to bolster the growing Interest-Free Banking sector.

Finalizing a **National Credit Guarantee Scheme** to de-risk lending to MSMEs.

2.4. Pioneering the Future of Payments: From Cash to Digital

The NBE will continue its push for a modern, efficient payment ecosystem. This includes a **feasibility study for a Central Bank Digital Currency (CBDC)** and the finalization of the **National Digital Payments Strategy 2.0** to promote a cash-lite economy. The Bank will also modernize physical currency management through a **Clean Money Policy**.

2.5. Building a 21st Century Institution

Internally, the NBE will focus on enhancing its own capacity and governance. This involves **technology upgrades** like a new Tier-3 data center and ERP system, implementing a **talent management framework**, and restructuring its training arm, the **Ethiopian Institute for Financial Studies (EIFS)**, into a Centre of Excellence.

In essence, the NBE's plan for FY 2025/26 is a bold blueprint to consolidate the gains of its historic reforms. By simultaneously securing stability, encouraging investment, promoting inclusion, and embracing innovation, the Bank is laying the groundwork for a more resilient, dynamic, and inclusive Ethiopian economy.

3. Conclusion

The National Bank of Ethiopia's 2024/25 performance report is more than a scorecard; it is the story of a profound economic transformation. The past fiscal year marks a decisive break from decades of a controlled, administered system to the deliberate construction of a modern, market-based economy. The results are clear: a dramatic turnaround in the external sector, a significant cooling of inflation, a robust and growing financial sector, and the near-elimination of the fiscally dominant practices that long undermined stability.

Yet, the true achievement lies not just in the outcomes, but in the new architecture built to sustain them. The introduction of a benchmark interest rate, a functional interbank market, and a transparent FX auction system represent a fundamental rewiring of Ethiopia's monetary machinery. This is supported by a bedrock of institutional reform—a new legal mandate for the NBE, a culture of radical transparency, and a steadfast commitment to its core mandate of price stability.

The path ahead, as outlined in the ambitious plan for 2025/26, is one of consolidation and deepening. The battle against inflation is not yet won, and global pressures remain. The priorities for the coming year—from launching an electronic FX platform and adopting Basel standards to pioneering a CBDC feasibility study and finalizing a national credit guarantee scheme—are the logical next steps in this journey. They signal a shift from installing new systems to refining them, from opening the market to deepening its sophistication, and from achieving stability to fostering inclusive growth.

In conclusion, the NBE has successfully navigated a year of remarkable recalibration. It has built a formidable foundation of reform. The challenge now is to build upon it. By continuing its disciplined, transparent, and innovative approach, the National Bank of Ethiopia is not merely managing the economy; it is meticulously constructing a more resilient, dynamic, and inclusive financial system capable of powering Ethiopia's ambitions for generations to come. The revolution is underway, and its early results promise a future of sustained and shared prosperity.

ባንኩ ወርቅ የማጣራት ሥራውን ማዘመኑን ገለጸ በተጠናቀቀው ዓመት ከወርቅ ግብይት 3.5 ቢሊዮን ዶላር ገቢ ተገኝቷል በጌታቸው ማሪ

የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ ወርቅ የማጣራት ሥራውን ማዘመኑን የባንኩ የከረንሲ ማኔጅመንት ዳይሬክተር አቶ አበበ ሰንበቴ ገለጹ።

ባንኩ የወርቅ ግብይት ከጀመረበት ጊዜ አንስቶ ለበርካታ ዓመታት ሲጠቀምበት ከቆየው ዴንሲቶሜትሪክ (Densitometric) ከተባለ የወርቅ ማጣሪያ ማሽን በተጨማሪ ዘመናዊ አሠራሮችን መከተል ጀምሯል።

ዴንሲቶሜትሪክ የተሰኘው ማሽን በመሠረቱ የወርቅን ክብደት መጠን በአየር ላይና በውሀ ውስጥ በመንከር የአርኪሜዲስ (Archimedes) መርህን መሠረት በማድረግ የሁለቱን ክብደት አመጣጥና ትክክለኛውን የወርቅ የጥራት ደረጃ (Carat) የሚያሳይ ነው።

ይህ ማሽን መረጃ መስጠት ቢችልም፣ እንዲሁም እስካሁን ድረስ የፈጠረው ችግር ባይኖርም፣ የዘመኑን ቴክኖሎጂ ለመጠቀምና የተሟላ መረጃ ለማግኘት በአሁኑ ወቅት ኤክስ አር ኤፍ (XRF) የተባለ አዲስ ቴክኖሎጂ ማሽን መጠቀም አስፈላጊ ሆኖ ተገኝቷል።

ይህ አዲስ መሣሪያ XRF (X-ray Fluorescence) የጨረር ማሽን ሲሆን፣ ከሌሎች ማሽኖች ለየት የሚያደርገው ወርቅን ከመዳብ፣ ብር፣ ብረትና ከመሳሰሉ ባዕድ ነገሮች በቀላሉ መለየት በማስቻሉ ነው።

ዳይሬክተሩ እንደገለጹት ይህ መሣሪያ የአየር ንብረትን የሚጎዱ በካይ ኬሚካሎች የሌሎችና በጥቂት ሴኮንዶች ውስጥ ትክክለኛ ውጤት የሚያሳይ በመሆኑ በእጅጉ ተመራጭ ሆኗል።

እንዲሁም ባንኩ በበርካታ የወርቅ ግብይት እየፈፀመ ባለበትና ዘመናዊነትን በተላበሰበት በዚህ ወቅት ይህ ማሽን የወርቅ ግብይቱ የተሳለጠ እንዲሆን ማስቻሉንም ዳይሬክተሩ አብራርተዋል።

በሶስተኛ ደረጃ ባንኩ ፋየር አሴይ (Fire Assay) የተባለ ማሽን የሚጠቀም ሲሆን ማሽኑ በባህሪው አንድ ጥፍጥፍ ወርቅ አቅልጦ ለማጥራት የሚያስችል ነው። ሆኖም ወርቅ ለማጥራት እስከ ሶስት ሰዓት ድረስ ስለሚወስድና የአየር ንብረትን የሚጎዱ ኬሚካሎችን ስለሚጠቀም እጅግ ወሳኝ ጉዳይ ካልገጠመ በቀር እምብዛም አገልግሎት ላይ አይውልም።

ባንኩ በተጨማሪም በየጊዜው በበርካታ አዳዲስ አሰራሮችን እየዘረጋ፣ ለወርቅ አቅራቢዎች ማበረታቻዎችን እያደረገ ነው ያሉት አቶ አበበ፣ ከዓለምአቀፉ የወርቅ ዋጋ በመቶኛ ከፍ ያለ ጭማሪ በማድረጉ እንዲሁም በአንድ ማዕከል (Centralized) ይካሄድ የነበረውን የግብይት ሂደት ወዳልተማከለ (Decentralized) የግብይት ሥርዓት በማሸጋገሩ ከወርቅ ግብይት ትልቅ እመርታ ያለው ውጤት ተገኝቷል።

በተለይም በተጠናቀቀው ዓመት ማዕከላዊ ባንኩ ከዓለምአቀፍ የወርቅ ዋጋ 15 በመቶ ጭማሪ አድርጎ በመግዛት፣ በ10 የወርቅ ማምረቻ አካባቢዎች በኢትዮጵያ

የአቶ አበበ ሰንበቴ፡ ኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ የከረንሲ ማኔጅመንት ዳይሬክተር

ንግድ ባንክ በኩል ቅርንጫፎችን ከፍቶ በመሥራትና የወርቅ ግብይት በማካሄድ በሕገወጥ መንገድ ከሀገር ሲወጣ የነበረውን ሀብት በተወሰነ መልኩም ቢሆን መግታት መቻሉን ዳይሬክተሩ አስረድተዋል።

በተጨማሪም ግልጽነትና ተጠያቂነትን እንዲሁም ኃላፊነትና ታማኝነትን በማስፈን የተረጋገጠ የወርቅ ግብይት ለመፈፀም ከወርቅ አቅራቢዎች ጋር በሕግ የተደገፈ ስምምነት ማድረጉንም ዳይሬክተሩ አመልክተዋል። እንዲሁም ጥፋተኞች በሕግ አግባብ ሊጠየቁ የሚችሉበትን ደንብና ሥርዓት አስቀምጧል ብለዋል።

እስከተጠናቀቀው 2017 በጀት ዓመት ሰኔ ወር ድረስ በባንኩ ታሪክ ባለፉት 20 ዓመታት ታይቶ በማይታወቅ መልኩ ለመጀመሪያ ጊዜ 39 ቶን ወርቅ ያህል ተገዝቶ ለሀገሪቱ 3.5 ቢሊዮን ዶላር ገቢ ማስገኘት ተችሏል።

ይህ ውጤት የተገኘው ባንኩ በሀገር ደረጃ ለወርቅ ግብይት ትኩረት በመስጠቱ፣ እንደአመቺነቱ ተለዋዋጭ የሆኑ የፖሊሲ እርምጃዎችን በመውሰዱና የማኔጅመንቱ ያላሰለሰ ጥረት በመታከሉ መሆኑን አበክረው ተናግረዋል።

በቀጣይ ዓመትም ማዕከላዊ ባንኩ በቴክኖሎጂ፣ በሕግና በፖሊሲ የተደገፈ ሥርዓት የሚዘረጋ ከሆነ የወርቅ ግብይት ከዚህ ዓመት የተሻለ ውጤት ያስገኛል ሲሉ አቶ አበበ ሰንበቴ አመልክተዋል። ከብሔራዊ ባንክ በተጨማሪ የሁሉም ዜጎችና ተቋማት የቅንጅት ሥራ ያስፈልጋልም ብለዋል።

Ensuring Transparency and Fairness
Through Financial Consumer
Protection and Education

What are the rights and
responsibilities of a financial
consumer?

To make a complaint or learn about
the process we follow go to
nbe.gov.et/fcpe

nbe.gov.et/fcpe

6230

P.O.BOX 5550

complaintoffice@nbe.gov.et

Sudan Street, Addis Ababa

መሠረታዊ የገንዘብ ጽንሰ ሃሳቦች - በምጣኔ ሀብት ዕይታ

ሃብታሙ ወርቅነህ

የውጭ ኢኮኖሚ ትንተናና ዓለምአቀፍ

ግንኙነት ዳይሬክተር

1. መግቢያ¹

ምሁሩ እውቀቱን፣ ላብ አደሩ ጉልበቱን፣ አምራቹ ምርቱን/አገልግሎቱን ወደ ገንዘብ አለያም በገንዘብ ይቀይራሉ፡፡ በአገራችን “ገንዘብ ካለ በሰማይ መንገድ አለ፡፡” የሚለው አባባል የገንዘብን ሁለገብ አገልግሎት ያሳያል፡፡ ታዲያ ገንዘብ በዕለተዕለት እንቅስቃሴያችን ይህን ያክል ጠቀሜታ ካለው፤ የምጣኔ ሃብት ምሁራን ገንዘብን እንዴት ይተነትኑታል? እድገቱስ በዓለም ደረጃ ከየት ተነስቶ የት ደረሰ? የገንዘብ ባህሪያት ምንድን ናቸው? እና መሰል ጥያቄዎችን ማብራራት ያስፈልጋል፡፡ ስለሆነም በዚህ ጽሁፍ ስለ ገንዘብ ምንነት፣ ገንዘብ ዓይነቶችና ባህሪዎችና ገንዘብ በሀገራችን ከየት ተነስቶ የት እንደደረሰ የምንመለከት ይሆናል፡፡

2. የገንዘብ ትርጓሜና ባህሪያት

በተለምዶ ሰዎች ብዙ ሀብት አላቸው ለማለት ሲፈልጉ እኩሌ እኮ ብዙ ገንዘብ አለው ሲባል ይደመጣል፡፡ ነገር ግን በምጣኔ ሀብት ሳይንስ ገንዘብ ማለት የሰዎች አጠቃላይ ሀብት ማለት ሳይሆን፤ በእለት ከእለት የግብይት ግንኙነታቸው የሚጠቀሙትን ጥሬ ገንዘብ በእኛ ሀገር አውድ ብር ለማለት ነው፡፡ ስለሆነም እንደ ዘርፉ ምሁራን አንድ ነገር ገንዘብ ለመባል የግድ በማህበረሰቡ አመኔታ የተሰጠውና ልውውጥን ማሳለጥ የሚችል ማንኛውም ነገር ነው፡፡ በዚህ እሳቤ መሠረትም የተባለውን አመኔታ ለማግኘት የሕግ ከለላ እንደሚያስፈልገውና እውቅና ባለው ተቋም (በተለይ ማዕከላዊ ባንኮች) የሚታተም ወይም የሚቀረጽ ሊሆን ይገባል፡፡

ስለሆነም በተለይም በዚህ በያዝነው በ21ኛው ክፍለ ዘመን የሰው ልጅ በልውውጥ (exchange) ላይ በተመሰረተ ውስብስብ የምጣኔ ሀብት ሥርዓት የሚኖር በመሆኑ ገንዘብ ይህን ውስብስብ ሥርዓት ቀላል ያደርገዋል፡፡ ገንዘብ ውስብስብ ችግሮች የሚቀርፍ የራሱ ባህሪያት ስላሉት የሰው ልጅ ፍላጎቱን በቀላሉ ለማሟላት ይቻላል፡፡

ከላይ ከተቀመጠው ትርጓሜ ባሻገርም አንድ ገንዘብ ገንዘብ ለመባል በዋናነት የሚከተሉትን ባህሪያት ማሟላት ይኖርበታል፡፡ በመጀመሪያ በአንድ ሀገር የሚታተም ገንዘብ ፍጹም ተመሳሳይና አንድ ዓይነት ይዘት (Fungible) ሊኖረው ይገባል፡፡ ይህም ማለት በሀገራችን የሚገኙ ሁሉም የአንድ መቶ ብር ኖቶች አንድ ዓይነት ገጽታ፣ ምልክት፣ መጠንና ዋጋ አላቸው ማለት ነው፡፡ በአንድ ሀገር ያለ ገንዘብ ፍጹም ተመሳሳይና አንድ ዓይነት ዋጋ ከሌለው የሰዎችን አመኔታ ያጣል፤ በመሆኑም ገንዘቡን ለግብይት ለመጠቀም አስቸጋሪ ያደርገዋል፡፡ ሁለተኛው የገንዘብ ባህሪ ዘላቂነት (Durability) ነው፡፡ ዘላቂነት ሲባል በቀላሉ የማይበላሽና በቶሎ ዋጋውን የማያጣ ማለት ነው፡፡ ሦስተኛው የገንዘብ ባህሪ ደግሞ ገንዘብ በቀላሉ መያዝ የሚችል (Portable) መሆን ነው፡፡ ገንዘብ በቀላሉ በእጅ የሚያዝ፣ ከቦታ ቦታ በቀላሉ ማንቀሳቀስ የሚቻል እንዲሁም በቀላሉ የሚለይ (Recognizable) መሆን ይገባዋል፡፡ በመጨረሻም ገንዘብ እሴቱ/ዋጋው የተረጋጋ (Stable Value) መሆን ይኖርበታል፡፡

¹ ይህን ጽሁፍ ለማዘጋጀት ካርል ማርክስ ካፒታል የአማርኛ ትርጉም፣ ገንዘብ ባንክ እና መድን በኢትዮጵያ በበላይ ግደይ 1983 ዓ.ም፣ ምጣኔ ሀብታችን ለወጣቶቻችን በኅርፉ ገብረመድህን በ1965 ዓ.ም.፣ 01 ብር በፍጹም ደምሴ፣ የኢትዮጵያ ገንዘብ እስከ 1901 በሥርወው ሐብለሥላሴ(ዶ/ር)፣ ብሪቱ ቁ. 33 ዕትም እና የተለያዩ የድረ ገጽ መረጃዎች ለማጣቀሻነት ውለዋል፡፡

ይህም ማለት የትናንት መቶ ብር ዋጋ ከዛሬ መቶ ብር ዋጋ ጋር ተመሳሳይ ሊሆን ይገባል ማለት ነው። ከላይ የተጠቀሱትን ባህሪያት ያሟላ ገንዘብ በተጠቃሚው ማህበረሰብ ዘንድ በቀላሉ ተቀባይነትን ያገኛል።

3. የገንዘብ ምጣኔ ሀብታዊ ጠቀሜታ

በምጣኔ ሀብት ዘርፍ እይታ ገንዘብ ሦስት መሰረታዊ ጠቀሜታዎች አሉት። በመጀመሪያ ከላይ እንደተጠቀሰው ገንዘብ ዋና የልውውጥ ቁስ (Medium of Exchange) ነው። ይህም ማለት በዚህ ውስብስብ በሆነው ዘመናዊ የምርትና ግብይት ሥርዓት የሰው ልጅ ገንዘብን ባይጠቀም የሚገጥመው ችግር (Transaction Cost) ከፍተኛ ይሆን ነበር። ገንዘብ ባይኖር ኖሮ ይህ ውስብስብ የገበያ ሥርዓት እውን መሆኑ አስቸጋሪ ይሆን ነበር። ለምሳሌ አንድ ሰው እውቀቱን ለገበያ አቅርቦ (ተቀጥሮ) ሊሰራና በምላሹ ደመወዝ በገንዘብ መልክ ሊሰጠው ይስማማል። ከዚህ ስምምነት ጀርባ ያለው ምክንያታዊነት (reason) ሰውየው የሚያገኘውን ገንዘብ በመጠቀም ለኑሮው የሚያስፈልጉትን ምርቶችና አገልግሎቶች በመግዛት መጠቀም እችላለሁ በሚል እሳቤ ነው። እንበልና ይህ ሰውዬ ደመወዙ በገንዘብ መሆኑ ቀርቶ በዓይነት ቢሆን (ለምሳሌ በጤፍ) የግድ ከፍጆታው የሚተርፈውን ጤፍ ወደ ገበያ ወስዶ ወደ ገንዘብ ይለውጣል፤ የሚፈልገውን ዘይት ወይም ጨው የመግዛት ሥራ ይጠበቅበታል ማለት ነው። ይህ በአንድ ሰው ምሳሌ ሲታይ ምን ያህል አድካሚ እንደሆነ ያሳያል። በማህበረሰብ ደረጃ ሲታይ ደግሞ ገንዘብ ከሌለ የሥራ ክፍፍል ልዩ ክህሎት (Division of Labor & Specialization) አይኖርም፤ ቢኖርም ደካማ ይሆናል። ይህም የሚሆነው ሁሉም ሰው የሚያስፈልገውን መሰረታዊ ፍጆታ በራሱ ለማምረት ስለሚሞክር በአንድ ክህሎት ብቻ መገደብ ህይወትን

አስቸጋሪ ስለሚያደርገው ነው። ስለሆነም ገንዘብ ከሌለ ግብይት እቃን በእቃ መለወጥ (barter) ይሆናል። ይህም የሸቀጦች ዝውውርን በእጅጉ ይጎዳል።

ሁለተኛው የገንዘብ ጠቀሜታ እንደ እሴት ማከማቻነት (store of value) ማገልገሉ ነው። ይህም ማለት አንድ ሰው የዛሬ ገቢው ወይም ሀብቱ የመግዛት አቅሙን (እሴቱን) ሳያጣ ለነገ ግልጋሎት ለማስተላለፍ ገንዘብ እንደ መሳሪያ ያገለግላል እንደ ማለት ነው። ለምሳሌ አንድ ሰው ንብረቱን ዛሬ በ100 ሚሊዮን ብር ቢሸጠው ብለን ታሳቢ ብናደርግ፤ ይህ ሰው እያደረገ ያለው በቁስ መልክ አከማቸቶ የነበረውን እሴት ወደ ገንዘብ መቀየር ነው። የዚህ ሰውዬ ሀብትም በገንዘብ መልክ ተከማቸቷል ማለት ነው። ስለሆነም ይህ ሰው በገንዘብ መልክ የተከማቸውን እሴት ነገ ወደ ሌላ እሴት (ንብረት፣ ፍጆታ፣ መዝናኛ) መለወጥ ይችላል ማለት ነው። ስለሆነም ገንዘብ የእሴት ማከማቻ አገልግሎት ሰጠ ማለት ነው።

ሌላኛው የገንዘብ ግልጋሎት የቁሶች መለኪያና ማነጻጸሪያ (unit of account) መሆኑ ነው። ይህም ማለት ገንዘብ አንድ ምርት/እቃ ከሌላ ምርት/እቃ ያነሰ ወይም የበለጠ መሆኑን ለመግለጽ ያገለግላል። ለምሳሌ አንድ እቃ ከሌላ እቃ የበለጠ ጠቃሚ ነው ወይ? የሚለውን ለማወቅ የተገዛበትን የገንዘብ መጠን በማወዳደር እንገልጻለን እንደ ማለት ነው።

4. ገንዘብ በዘመናት መካከል ያሳየው ለውጥ

ምንም እንኳ ትክክለኛውን ጊዜ ማመላከት አስቸጋሪ ቢሆንም፤ የገንዘብ ጽንሰ ሃሳብ ረጅም ታሪክ ያለው ነው። በሰው ልጅ የግብይት ታሪክ የሸቀጦች ልውውጥ በርካታ ሂደቶችን አልፎ ዛሬ ወደምናየው የዲጅታል ግብይት ሥርዓት ለመድረስ የተለያዩ ደረጃዎችን አልፏል።

² Mankiw, N.Gregory. "Macroeconomics fifth edition." (2013).

የሰው ልጅ ለረጅም ዘመናት እቃን በእቃ (barter/ለምሳሌ አንድን እህል በሌላ እህል) ይለዋወጡ ነበር። ይህም ማለት ለምሳሌ አንድ ቤተሰብ ለራሱ ከሚያስፈልገው በላይ ጤፍ ቢያመርትና የጣፈጠ ምግብ ለመመገብ በርበሬ ይፈልጋል ብለን ብናስብ፤ ትርፉን ጤፍ ወደ ገበያ በመውሰድ ሌላ ትርፍ በርበሬ ካመረተ ነገር ግን ጤፍ ከሚፈልግ ሰው ጋር ይለዋወጣል እንደማለት ነው። ይህ ዓይነት ግብይት የራሱ የሆነ ድክመቶች ያሉት ሲሆን በዋናነትም፡ የሚቀያየሩ ሰዎች ፍላጎት ተመሳሳይ መሆን ግድ ይላል። ይህም ማለት አንድ ሰው ትርፍ ጤፍ አምርቶ የሚፈልገውን በርበሬ ለማግኘት የግድ ትርፍ በርበሬ ያመረተ በተጨማሪም ጤፍ የሚፈልግ ፈቃደኛ ሰው ሊኖር ይገባል። አለበለዚያ እንበልና ትርፍ በርበሬ ያመረተ ሰው ከጤፍ ይልቅ ጨው ቢፈልግ ከላይ ያየነው ጤፍን በበርበሬ መለወጥ እውን አይሆንም። ሌላው እቃን በእቃ (barter) የመለወጥ ደካማ ጎን በትንንሽ ክፍልፋይ ግብይት ማድረግ አለመቻል ነው። ይህም ማለት አንድ በሬን በሁለት ከግማሽ በጎች መለወጥ እንደአለመቻል ማለት ነው። ግማሽ በግ ስለሌለ ወይ በሁለት በጎች አለያም በሶስት በጎች መለወጥን ግድ ስለሚል ነው። ይህም የልውውጡን ትክክለኛ ዋጋ ከማሳየት ይልቅ ለአንዱ ወገን ያደላ ግብይት ይፈጥራል። በእንደዚህ ዓይነት የግብይት ሥርዓት አልፎ ነው በሂደት የምንጠቀምበት ገንዘብ እዚህ ደረጃ ላይ ሊደርስ የቻለው። ስለሆነም በዚህ ክፍል በዘመናት መካከል የታዩ የገንዘብ የእድገት ደረጃዎችን እንዳስሳለን፡፡

4.1. እቃን እንደ ገንዘብ (Commodity Money)

የሰው ልጅ እንደ ገንዘብ ከተጠቀመባቸው ነገሮች ቀዳሚው የሸቀጥ/የእቃ ገንዘብ (Commodity Money) ነው። ይህ የገንዘብ ዓይነት ከ3000-2000

ዓ.ዓ ጀምሮ ለረጅም ዘመናት ግልጋሎት ላይ የዋለ ገንዘብ ነበር። ይህ የገንዘብ ዓይነት ከእቃን በእቃ ግብይት የሚለየው አንድ ማህበረሰብ አንድን ምርት/እቃ እንደ ገንዘብ በመቁጠር ለማንኛውም ዓይነት ግብይት/ልውውጥ ይጠቀምበታል እንጂ እንደ እቃን በእቃ ልውውጥ (barter) የግድ የሁለት ሸቀጦች ልውውጥና የፍላጎት ግጥምጥሞሽ አያስፈልግም። ለገንዘብነት የሚመረጠው ምርት/እቃ በማህበረሰቡ ከፍተኛ ጠቀሜታ የሚሰጥ እና በብዛትም የማይገኝ መሆን ይኖርበታል።

በተለያዩ ሀገራት የተለያዩ የምርት/የእቃ ገንዘብ (Commodity Money) ዓይነቶች የነበሩ ሲሆን፤ ለአብነትም አሞሌ በሀገራችን ኢትዮጵያ፤ ሩዝ በጃፓን፤ ሻይ ቅጠል በመካከለኛው እስያ፤ የደረቀ ትንባሆ ቅጠል በአሜሪካ፤ የእንስሳት ፀጉር በካናዳ፤ ካካዎ ፍሬ በደቡብ አሜሪካ እና ጥይት፤ የደረቀ አሳ፤ ስንዴ፤ የቁም ከብት አልያም መሰል ነገሮች በሌሎች ሀገራት አንደ ገንዘብ ግልጋሎት ላይ መዋላቸው በተለያዩ ምሁራን³ ይጠቀሳሉ። ሁሉንም የምርት/የእቃ ገንዘብ (Commodity Money) ዓይነቶች የሚያመሳስላቸው በአንድ አካባቢና ወቅት በሰዎች ዘንድ ተቀባይነት ስለነበራቸው ነው። ይህም ማለት ሰዎች በፈቃደኝነት ያመረቷቸውን እቃዎች/ምርቶች እና አገልግሎቶች በእነዚህ ነገሮች ለመለዋወጥ ፈቃድ እና እምነት ነበራቸው ማለት ነው። እምነት ሲባልም አንድ አምራች ምርቱን ወይም አገልግሎቱን በእቃ ገንዘብ ሲለውጥ እሱም በተራው ሌሎች ሰዎች ያን የምርት/የእቃ ገንዘብ (Commodity Money) ተቀብለው የሚፈልገውን ምርት ወይም አገልግሎት ለመለዋወጥ ፈቃደኝነት ይኖራቸዋል የሚል እምነት ማሳደር ነው። ይህ ዓይነቱ ገንዘብ በራሱ እሴት (intrinsic value) ያለው በመሆኑ ለምሳሌ የቁም ከብትን እንደ መገበያያ ገንዘብ መጠቀም ይቻላል፤ አለያም በተፈለገ ጊዜ ወደ ምግብነት መቀየር ይቻላል ማለት ነው።

³ ለአብነትም M.L.Jhingan፣ Glyan Davies እና Milton Firedman ን መጥቀስ ይቻላል።

በተጨማሪ ይህ ዓይነቱ ገንዘብ በአቅርቦቱ ውስንነት ስለሚኖረው የዋጋ ግሽበትን አያስከትልም፡፡ ነገር ግን ከቦታ ቦታ ለማንኛውም አስቸጋሪ በመሆኑና ቅልጥፍናን ባለማስገኘቱ፤ ዓለም አቀፍ ተቀባይነት ባለመኖሩና በቀላሉ ለብልሽት ተጋላጭ መሆኑ ለክምችት አስቸጋሪ ስላደረገው በጊዜ ሂደት በሌላ ዓይነት ገንዘብ ሊተካ ችሏል፡፡

4.2. የክብሩ ማእድናት ገንዘብ (Metallic Money)

በጊዜ ሂደት የሰው ልጅ ሥልጣኔ እየተሻሻለ ሲሄድ የእቃ ገንዘብ (Commodity Money) በብረት ገንዘብ (Metallic Money) ተተካ፡፡ ብረት ሲባልም ወርቅን፣ ብርን፣ መዳብ እና መሰል የክብሩ ማዕድናትን ይይዛል፡፡ በሰው ልጅ ታሪክ በስፋት ግልጋሎት ላይ የዋለው ይህ የገንዘብ ዓይነት ነው፡፡ ይህም የገንዘብ ዓይነት የሰው ልጅ ብረትን አውቆ ለዕለተዕለት ግልጋሎት ማዋል ከጀመረበት ጊዜ አንስቶ ጥቅሙን በመረዳቱ፤ ከቦታ ቦታ በቀላሉ ማንቀሳቀስ በመቻሉ፤ ውበት ያለውና፤ በቀላሉ ወደተለያዩ ክፍልፋዮች የሚቀየር በመሆኑ፤ በቀላሉ ማከማቸት መቻሉና መሰል ጥቅሞቹ ብረትን በዘመኑ ተመራጭ የእሴት መለኪያ እንዲሆን አስችሎታል፡፡ በመጀመሪያ በተፈጥሮ የተገኘውን የከበረ ማዕድን ነበር ለገንዘብነት የሚጠቀመው፡፡ በሂደት ግን ወደ ቀለበት፣ ሀብልና መሰል ጌጣጌጥ በመለወጥ ነበር ለገንዘብነት የሚያውለው፡፡ ቀስ በቀስም ለገንዘብነት የዋለው ማዕድን ክብደት፣ ጥራት እና ይዘት ወጥቶለት ቅርጽ ያለው የመገበያያ ገንዘብ መሆን ቻለ፡፡ ይህም በመሆኑ ግብይት ፈጣንና የተመቻቸ እየሆነ መሄድ ጀመረ፡፡ የዚህ ለውጥ ሂደትም ከተፈጥሮ ማዕድን በመነሳት ቀስ እያለ ከነዚህ ማእድናት ቢላዋ፤ ገጀራ፣ የእንስሳት ቆዳ ቅርጽ በማዘጋጀት ለመገበያያ ገንዘብ ይውል ነበር፡፡ ከ7ኛው ዓ.ዓ ጀምሮ የወርቅ፣ ብርና መዳብ ሳንቲሞችን በመቅረጽ ለገንዘብነት ማዋል ተቻለ፡፡ በመጀመሪያ አካባቢ እነዚህ ሳንቲሞች በእጅ ስለሚዘጋጁ መጠናቸው ተመሳሳይ እና አንድ ዓይነት አልነበረም፡፡

በእነዚህ ሳንቲሞች ከግብይት ባሻገር የዘመኑን ማህበረሰብ የባህል፣ ምጣኔ ሃብት፣ ፖለቲካና የቴክኖሎጂ እሳቤዎች ማንጸባረቅ ተችሏል፡፡ የወርቅ ሳንቲሞች ከሌሎች ማዕድናት ሳንቲሞች የበለጠ ዋጋ ነበራቸው፡፡ ነገር ግን እነዚህም የገንዘብ ዓይነቶች ሰፋፊ ግብይቶችን ማድረግ ባለማስቻላቸው፤ ገንዘቦቹ የሚሰሩበት ግብዓት እንደ ወርቅ ዓይነት የከበረ ውድ ማዕድን ስለሆነና እንደ ልብ ስለማይገኙ በገንዘቦቹ ሥርጭት ላይ ተፅዕኖ በማሳደሩ፤ እንዲሁም በአንዳንድ ተገበያዮች ዘንድ በገንዘቡ ትክክለኛነት ላይ እምነት እየታጣ መሄድና መሰል ውስንነቶች በሌላ የገንዘብ ዓይነት ሊተካ ችሏል፡፡

4.3. የወረቀት ገንዘብ (Paper Money)

ምንም እንኳን ቀደም ሲል ከ7ኛው ክፍለ ዘመን ጀምሮ በቻይና የወረቀት ገንዘብ መታተም የጀመረ ቢሆንም፤ በስፋት ግን ኢንዱስትሪ አብዮት ዘመን (በተለይ በ17ኛው መቶ ክፍለ ዘመን) አንጥረኞች ወርቅና ብርን እያነጠሩ በምትኩ የዋስትና ወረቀት እየጻፉ መስጠት ሳንቲሙን ተሸክሞ ከአንድ ቦታ ወደ ሌላ ቦታ ከመሄድ ይልቅ ይህን ወረቀት ይዞ መንቀሳቀስ ቀላል ስላደረገው እና በዚህ ወረቀት ክፍያ መፈጸም መቻሉ የወረቀት ገንዘብ (Paper Money) እንዲፈጠር ከፍተኛ አስተዋጽኦ አድርጓል፡፡ ለመጀመሪያ ጊዜም እ.ኤ.አ በ1661 ስዊድን የሚገኘው ስዊድን ስቶኮልም ባንክ የመጀመሪያውን የወረቀት ገንዘብ በማሳተም ቀዳሚ ሊሆን ችሏል፡፡ ከእሱ በመቀጠልም ባንክ ኦፍ ኢንግላንድ በ1695 በእጅ የተዘጋጀ የወረቀት ገንዘብ አትሟል፡፡ በሂደትም መንግሥታት በማዕከላዊ ባንኮቻቸው አማካኝነት የወረቀት ገንዘብን (Paper Money) አዘምነው ማለትም የተለየ ቅርጽ እንዲኖረው አድርገውና ትክክለኛነቱን የሚያረጋግጡ የተለያዩ ምልክቶችንና ምስሎችን በመጠቀም ማሳተም በመጀመራቸው ዛሬ የደረሰበት የህትመት ደረጃ ሊደርስ ችሏል፡፡

በወረቀት ገንዘብ ሕትመት የመጀመሪያ ዘመናት የወረቀት ገንዘብ የወርቅና ብር ወካይ (Representative) ነበር። ይህም ማለት መንግሥታት የወረቀት ገንዘብን በፈለጉት መጠን ሳይሆን ማተም የሚችሉት ሀገራቸው ባለው የወርቅ እና የብር መጠን ልክ ነበር። ማለትም ገንዘቦቹ የወርቅና ብር መጠንን የሚገልጽ የምሥክር ወረቀት (Certificate) ስለነበሩ ማንኛውም ሰው ወርቅ አለያም ብር ሲፈልግ በቀጥታ እነዚህን የወረቀት ገንዘቦች በማቅረብ በወረቀቱ ላይ የተጠቀሰውን የወርቅ አለያም የብር መጠን መውሰድ ይችላል። ስለሆነም በነዚያ ዘመናት የወረቀት ገንዘብ ህትመት እንዳሁኑ ዘመን የአንድ ሀገር መንግሥት በፈለገው መጠን ማተም አይችልም ነበር። ነገር ግን ይህ ወካይ (Representative) የወረቀት ገንዘብ ንግድንና የምጣኔ ሀብት እድገትን በመገደቡ በሂደት ተለዋጭ ባልሆነ የወረቀት ገንዘብ (Fiat Money) ሊቀየር ችሏል። ተለዋጭ ያልሆነ የወረቀት ገንዘብ (Fiat Money) ማለት በዜጎች እምነት ማለትም የወረቀት ገንዘቡን ሌላውም ሰው ለግብይት/ለልውውጥ ይፈልገዋል በሚል እምነት ላይ የተመሰረተ ገንዘብ ነው። ይሁን እንጂ ያን የወረቀት ገንዘብ ይዞ ሄዶ ወደ ወርቅ አለያም ብር መቀየር አይቻልም። ይህ የዜጎች እምነት እንዲኖር የወረቀት ገንዘቡ በመንግስታት የሕግ ከለላ ይሰጠዋል። ለምሳሌ በሀገራችን የወረቀት ገንዘብ ላይ የተጻፈው “ላምጭው እንዲከፈል ሕግ ያስገድዳል።” የሚለው ጽሁፍ ማንም ዜጋ ይህን ገንዘብ በመጠቀም የትኛውንም ዓይነት ምርትና አገልግሎት ማግኘት ይችላል። እንዲሁም ማንኛውንም ዓይነት የሀገር ውስጥ እዳውን (ብድርና ግብርን ጨምሮ) በዚህ የወረቀት ገንዘብ መክፈል ይችላል ማለት ነው።

ተለዋጭ ያልሆነ የወረቀት ገንዘብ (Fiat Money) በዓለም ላይ በስፋት የታየው የመጀመሪያውን የዓለም ጦርነት ተከትሎ ሀገራት የተለመደውን የወርቅ ውክልና (Gold Standard) አስራር በመተው

ጦርነቱን ለማሸነፍ የፈለጉትን ገንዘብ ያለገደብ ማተም ከጀመሩ በኋላ ነው። ተለዋጭ ያልሆነ የወረቀት ገንዘብ (Fiat Money) ያለገደብ መታተም ግን የራሱ የሆነ የምጣኔ ሀብት ችግር ያመጣል። በብዙ ሀገራት የወረቀት ገንዘብን ያለገደብ ማተም በአንድ ሀገር ምጣኔ ሀብት ላይ የዋጋ ንረትን (Inflation) ሲያስከትል ተመልክተናል። በተለያዩ ጊዜያትና ሃገራት ለዋጋ ንረት መንስኤ የተለያዩ ምክንያቶች ናቸው የሚባሉት እንደ የአየር ንብረት መዛባት፣ የዓለም ገበያ ዋጋ መጨመር፣ የነጋዴዎች ተገቢ ያልሆነ ዋጋ (unfair price) ሸማቹ ላይ መጣልና መሰል ምክንያቶች ቢጠቀሱም፣ የዋጋ ንረት ሊከሰት የሚችለው በምጣኔ ሀብቱ የሚዘዋወረው የገንዘብ መጠን እድገት ከምርት እድገት ማለትም ከሸቀጦችና ከአገልግሎቶች አቅርቦት እድገት ከበለጠ እንደሆነ የተለያዩ ምሁራን የጥናት ውጤቶች ያሳያሉ። ስለሆነም የወረቀት ገንዘብ በአንድ ሀገር ታትሞ ሲሰራጭ የዋጋ ንረትን ታሳቢ ማድረግ ስለሚኖርበት የአንድ ሀገር ማዕከላዊ ባንክ እንደፈለገ ባሻው ጊዜ አትሞ ያሰራጫል ማለት እንዳልሆነ ግንዛቤ ሊወሰድ ይገባል።

4.4. የዲጅታል ገንዘብ (Digital Money)

ከወረቀት ገንዘብ በኋላ በቅርብ ዓመታት ደግሞ የዲጅታል ገንዘብ (Digital Money) እና የሞባይል ገንዘብ (Mobile Money) ዓይነቶች በስፋት ሥራ ላይ ሲውሉ ይታያሉ። የሁለቱ ዋና ልዩነት የሞባይል ገንዘብ (Mobile Money) ልክ ከላይ እንዳየነው የወረቀት ገንዘብ መጠን በወርቅ አለያም በብር መጠን የተገደበ እንደነበረው ሁሉ የሞባይል ገንዘብ (Mobile Money) መጠን በወረቀት ገንዘብ መጠን የተገደበ ነው። ይህም ማለት አንድ ባንክ አንድ ሺ ብር የሞባይል ገንዘብ ለደንበኛው ሲፈጥር አንድ ሺ የወረቀት ብር ሊኖረው ግድ ይላል ማለት ነው። በአንጻሩ የዲጅታል ገንዘብ (Digital Money) በተለይ በማዕከላዊ ባንኮች የሚታተመው (Central Bank Digital Money) በማዕከላዊ ባንኮች የተለየ መለያ ቁጥር ተሰጥቷቸው በማዕከላዊ ባንኮች እንደ

ወረቀት ገንዘብ በኤሌክትሮኒክ መልክ የሚታተሙ ገንዘቦች ናቸው፡፡ ዋጋቸውንም የሚወስኑት ማዕከላዊ ባንኮች ናቸው፡፡ ከዚህ ውጪ በግለሰቦችም የሚታተሙ የዲጅታል ገንዘብ ዓይነቶች በአንድ አንድ ሀገራት መታየት ጀምረዋል እነዚህም ክሪፕቶክሪንሲ (Crypto currency) በመባል ይታወቃሉ፡፡

5. ገንዘብ ከምጣኔ ሀብት ጋር ያለው ግንኙነት

ገንዘብ በምጣኔ ሀብት ላይ የሚያሳድረውን ተጽእኖ የሚያጠና የምጣኔ ሀብት ዘርፍ እንደሚገልጸው፤ ምንም እንኳን ገንዘብ ከሁሉም የምጣኔ ሀብት ጉዳዮች ጋር ቀጥተኛ ግንኙነት ያለው ቢሆንም በተለይ ደግሞ ከጥቅል ሀገራዊ ምርት፣ ከዋጋ ንረት፣ ከወለድ ምጣኔ፣ ከውጭ ምንዛሪ ተመን እና ከሥራ ፈጠራ ጋር በእጅጉ የተቆራኘ ነው፡፡ ተጽእኖውም በምጣኑ ሀብቱ በሚዘዋወረው የገንዘብ መጠን ይወሰናል፡፡ ስለሆነም ስለ ገንዘብ ከነዚህ ምጣኔ ሀብታዊ ጉዳዮች ጋር ያለውን ግንኙነት ለመገንዘብ በመጀመሪያ ስለ አንድ ሀገር የገንዘብ መጠን/አቅርቦት (money supply) እና የገንዘብ ፍላጎት ወሳኞች (determinant of money demand) እንመልከት፡፡

5.1. የገንዘብ መጠን መለኪያ ማእቀፍ

በአንድ ምጣኔ ሀብት የተሰራጨው የገንዘብ መጠን በዛ፣ አነሰ አልያም ተመጣጣኝ ነው? የሚለውን ለማወቅ በመጀመሪያ ገንዘብ ተብሎ የሚለካው ምንድን ነው? ለሚለው ጥያቄ ምላሽ ለመስጠት የዘርፉ ምሁራን የተለያዩ⁴ ዘዴዎችን በሥራ ላይ ያውላሉ፡፡ ምንም እንኳን እነዚህ ዘዴዎች ብዙ ቢሆኑም በዚህ ክፍል ግን በዋናነት መደበኛውን የገንዘብ መለኪያ ዘዴ (standard measurements of money supply) የምንመለከት ይሆናል፡፡

የተለያዩ ምሁራን እና ተቋማት (የዓለም የገንዘብ ተቋምን (IMF) እና ማዕከላዊ ባንኮችን ጨምሮ) የገንዘብ አቅርቦትን (money supply) ሲለኩ በተለያዩ ማእቀፍ ይመለከቱታል፡፡ በዚህ እሳቤ ውስጥ ሶስት የገንዘብ ማእቀፎች (monetary aggregates) ይገኛሉ፡፡ የመጀመሪያው መሰረታዊ ገንዘብ (M0) በመባል ይታወቃል፡፡ መሰረታዊ ገንዘብ (M0) በሰዎች እጅ ያለ ጥሬ ገንዘብን፣ በባንኮች ካዝና የሚገኝ ጥሬ ገንዘብን እና በማዕከላዊ ባንክ ተቀማጭ የሆነ የባንኮች መጠባበቂያ ገንዘብን ብቻ ይይዛል፡፡ ይህ ማእቀፍ የማዕከላዊ ባንክ እዳን ያሳያል፡፡ ማለትም ማዕከላዊ ባንኩ ያሳተመውን እና ወደ ምጣኔ ሀብቱ ያሰራጨውን የገንዘብ መጠን ያመለክታል፡፡ ስለሆነም ይህ ማእቀፍ መሰረታዊ ገንዘብ (base/reserve Money) በመባል ይታወቃል፡፡ ሁለተኛው የገንዘብ ማእቀፍ በዘርፉ ምሁራን M1 በመባል የሚጠራ ሲሆን ይህም የመሰረታዊ ገንዘብ (M0) እና የተንቀሳቃሽ ሂሳብ⁵ (demand/current account) ድምር ነው፡፡ ሶስተኛው የገንዘብ አይነት ጠቅላላ የገንዘብ አቅርቦት (M2) ሲሆን ይህም የM1 ፣ የቁጠባ ሂሳብ (saving account) እና የጊዜ ገደብ ተቀማጭ ሂሳብ (time deposit) ድምር ነው፡፡

ከላይ ከተጠቀሱት ሶስቱ የገንዘብ ማእቀፎች በላይ የሰፋ ሌሎች ማእቀፎች ቢኖሩም በዋናነት እና በስፋት የገንዘብ አቅርቦትን (money supply) ለመለካት በስራ ላይ የሚውሉት እነዚህ ናቸው፡፡ የገንዘብ ማእቀፍ እየሰፋ ሲሄድ ገንዘቡ በቀላሉ ተለዋጭነት (liquidity) እየቀነሰ ይሄዳል፡፡ ይህም በሚሆንበት ጊዜ ማእቀፉን ገንዘብ የሚያሰኘውን ባህሪውን እያላላው ይመጣል፡፡

⁴ ለአብነት Conventional Approach፣ Chicago approach፣ Gurley and Shaw approach እና central bank approach መጥቀስ ይቻላል፡፡

⁵ ይህ የሂሳብ አይነት ባለቤቱ ያለምንም ገደብ በማንኛውም ጊዜ መጠቀም ስለሚችል ወለድ የማይታሰብበት ሂሳብ ነው፡፡

5.2. የገንዘብ ፍላጎት ወሳኞች

የተለያዩ የዘርፉ ምሁራን⁷ እንደሚያብራሩት ሰዎች ሀብታቸውን ሙሉ ለሙሉ በሌላ ቁስ (በአክሲዎን፣ ቤት፣ መኪና አልያም ሌላ ቁስ) መልክ ከመያዝ ይልቅ የተወሰነውን በጥሬ ገንዘብ መልክ በእጃቸው አልያም በባንክ ሂሳብ የሚይዙበት ሶስት ዋና ዋና ምክንያቶችን (determinants of demand for money) ያቀርባሉ፡፡ ሰዎች ገንዘብ መያዝን የሚፈልጉበት የመጀመሪያው ምክንያት ከዕለተዕለት ግብይት ፍላጎት (transaction motive) የሚመነጭ ነው፡፡ ይህም ማለት ሰዎች በየዕለቱ ለሚጠቀሟቸው ምርቶች እና አገልግሎቶች ክፍያ የሚውል ጥሬ ገንዘብ ያስፈልጋቸዋል፡፡ እነዚህን ክፍያዎች በቀላሉ ለማከናወን ከሚያገኙት ገቢ የተወሰነውን በገንዘብ መልክ ካልያዙ ችግር ስለሚያጋጥማቸው፤ ከገቢያቸው የተወሰነውን በገንዘብ መልክ መያዝ ይገደዳሉ፡፡ ሁለተኛው ሰዎች ሀብታቸውን በገንዘብ መልክ መያዝ የሚመርጡበት ምክንያት ያልተጠበቁት ነገር ቢከሰት ከሚል ስጋት (precautionary motive) ነው፡፡ ሰዎች ህመምን፣ አደጋን፣ ከስራ መሰናበትን እና መሰል ስጋቶችን ከግምት በማስገባት ከሚያገኙት ገቢ የተወሰነውን በአስቸኳይ ለሚፈለገው ግልጋሎት ለማዋል ሲሉ የተወሰነውን በገንዘብ መልክ ይይዛሉ፡፡ ሶስተኛው ሰዎች ገንዘብ መያዝን የሚመርጡበት ምክንያት ከፍተኛ ትርፍ ያስገኛል ብለው በሚስቡበት ጊዜ ትርፍ በሚያስገኝ እሴት ላይ ለማዋል ስለሚፈልጉ ነው (speculative motive) የሚል ነው፡፡ በተለይ የሰነድ ሙዓለ ነዋይ ገበያ (capital market) በስፋት ባለባቸው ሀገራት ሰዎች ጥሬ ገንዘብን የሰነድ ሙዓለ ነዋይ በመግዛት ተጨማሪ ከፍተኛ ገቢ ለማግኘት ሲሉ ጥሬ ገንዘብን መያዝ ይመርጣሉ፡፡

ከላይ የቀረበው አጠቃላይ እይታ ሰዎች ለምን ጥሬ ገንዘብ መያዝ እንደሚመርጡ ያብራራል፡፡ ነገር ግን ሰዎች ገንዘብን በጥሬው እንዲይዙ የሚያደርጋቸው የትኛው የምጣኔ ሀብት ወሳኝ (variable) ነው? ሁሉም ሰው በገንዘብ መልክ መያዝ የሚፈልገው የገንዘብ መጠን ተመሳሳይ ነው? አንድ አይነት ካልሆነ ምክንያቱ ምንድን ነው? ለእነዚህ ጥያቄዎች የተለያዩ ምሁራን ብዙ ምክንያቶችን ቢያስቀምጡም፤ በስፋት በዘርፉ ምሁራን ተቀባይነት ያገኘው በሚልተን ፍሬድማን የቀረበው ማብራሪያ ነው፡፡ እንደ ሚልተን ፍሬድማን⁸ ገለጻ ሰዎች ሀብታቸውን በገንዘብ መልክ መያዝ የሚመርጡበት እና መጠኑ የሚወሰነው ሰዎች በሚያገኙት እለታዊ ገቢ (current income) ሳይሆን በቋሚ ገቢያቸው (permanent income) ነው ይላል፡፡ ይህም ማለት ብዙ ቋሚ ገቢ የሚያገኙ ሰዎች አነስተኛ ቋሚ ገቢ ከሚያገኙ ሰዎች በበለጠ ጥሬ ገንዘብ የመያዝ ፍላጎታቸው ከፍተኛ ነው፡፡ በፍሬድማን የተገለጸው ሁለተኛው ምክንያት ከተቀማጭ ገንዘብ የሚገኘው ወለድ ከሌሎች ሀብቶች ከሚገኝ ትርፍ (ለአብነት ከሰነድ ሙዓለ ነዋይ አልያም ከቤት ኪራይ የሚገኝ ገቢ) ከበለጠ ሰዎች ገንዘብን በጥሬው መያዝ ይመርጣሉ ይላል፡፡ ሶስተኛው ምክንያት ሰዎች የወደፊት የዋጋ ንረት ይጨምራል ብለው ካሰቡ ሀብታቸውን በገንዘብ መልክ ከመያዝ ይልቅ በሌላ መልክ መያዝ ይመርጣሉ የሚል ነው፡፡

5.3. ገንዘብ በምጣኔ ሀብት ላይ የሚያሳድረው ተጽእኖ

በአንድ ሀገር ምጣኔ ሀብት ውስጥ ገንዘብ ከመጠን በላይ ወይም ባነሰ ከተዘዋወረ የተለያዩ ጉዳዮችን ያስከትላል፡፡ ገንዘብ ከምጣኔ ሀብቱ እድገት በላይ ከተሰራጨ የዋጋ ንረትን ያስከትላል፡፡

⁶ የአባወራዎች/አማዎራዎች እና ድርጅቶች (መንግስታዊ፣ የእርዳታ እና ለትርፍ የተቋቋሙ) በባንኮች ወለድ የሚታሰብበት ሂሳብ ከፍተኛ ተቀማጭ ያደረጉት የገንዘብ ድምር ነው፡፡

⁷ በተለይ Keynes ይህን በዝርዝር አብራርቶታል፡፡

⁸ Friedman, Milton. "The demand for money: some theoretical and empirical results." Journal of Political economy 67.4 (1959): 327-351.

እንደ ምጣኔ ሀብት ምሁራን ገለጻ በተለያዩ ጊዜያት እና ሃገራት ለዋጋ ንረት መንስኤ የተለያዩ ምክንያቶችን ቢዘረዝሩም የዋጋ ንረት በዋናነት ሊከሰት የሚችለው በምጣኔ ሀብቱ የሚሰራጨው የገንዘብ መጠን ከእምቅ ጥቅል ሀገራዊ ምርት እድገት (potential GDP growth) ከበለጠ ነው፡፡ ይህም ማለት የገንዘብ አቅርቦት (money supply) ሲጨምር፣ ሰዎች የሚጠቀሟቸውን ምርቶች እና አገልግሎቶችን ለመሸመት ከፍተኛ ዋጋ ለመክፈል ፈቃደኛ ይሆናሉ፡፡ የምርቶች እና አገልግሎቶች አቅርቦት በተመሳሳይ ወቅት የማይጨምር ከሆነ የዋጋ ንረት ይፈጠራል እንደ ማለት ነው፡፡

በአንጻሩ በምጣኔ ሀብቱ የሚሰራጨው የገንዘብ መጠን ከእምቅ ጥቅል ሀገራዊ ምርት እድገት ካነሰ የምጣኔ ሀብት እድገት ይቀጭጫል፡፡ ስለሆነም ሰዎች ለሸቀጦች እና አገልግሎቶች የሚኖራቸው ፍላጎት ስለሚቀንስ በዚያ ሀገር የማምረት ፍላጎት አብሮ ይቀንሳል ይህም ስራ አጥነት እንዲስፋፋ ያደርጋል፡፡

6. አንድ ሀገር ጥሩ ገንዘብ እንዲኖረው ምን ያድርግ?

ከላይ እንደተብራራው ገንዘብ በምጣኔ ሀብት ላይ የተለያዩ አሉታዊ ተጽእኖ የሚያሳድር ከሆነ፤ ለአንድ ሀገር ምን አይነት ገንዘብ በምንያክል መጠን ነው መሰራጨት ያለበት? የመንግሥታት ሚናስ ምንድን ነው? የሚለው በምጣኔ ሀብት ምሁራን ዘንድ በስፋት ይነሳል፡፡ ማለትም የአንድ መንግሥት ሚና በገንዘብ ሥርዓት ላይ ገደብ ሊኖረው ይገባል? ወይስ አይገባም? መንግሥት በገንዘብ ሥርዓት ላይ ገደብ አልባ መብት ከተሰጠው ምን አሉታዊ ጎኖች አሉት? የሚሉት ናቸው፡፡ በዘርፉ ምሁራን በስፋት የሚታመነው እሳቤ መንግሥታት እንደ ሀገራቸው

የምጣኔ ሀብት ተጨባጭ ሁኔታና ባህሪ የገንዘብ ፖሊሲ የሚቀርጽና ወደ ሥራ የሚገባ ተቋም ሊኖራቸው ይገባል የሚል ነው፡፡ በእዚህ እሳቤ መሰረት የመንግሥታት ዋና ሚና የገንዘብ ሥርዓት መዘርጋትና ገንዘብ ማተም ነው፡፡ ከዚህ በተጨማሪም እነዚህ ምሁራን የሚያምኑት በአንድ ሀገር ገንዘብ መታተምና መሰራጨት ያለበት በብቸኝነት በአንድ መንግሥታዊ ተቋም ብቻ መሆን አለበት የሚል ነው፡፡

በእዚህ እሳቤ መሰረት የመንግሥታት ዋና ሚና የገንዘብ ሥርዓት መዘርጋትና ገንዘብ ማተም ነው፡፡ ከዚህ በተጨማሪም እነዚህ ምሁራን የሚያምኑት በአንድ ሀገር ገንዘብ መታተምና መሰራጨት ያለበት በብቸኝነት በአንድ መንግሥታዊ ተቋም ብቻ መሆን አለበት የሚል ነው፡፡ በአንጻሩ ሌሎች ምሁራን መንግሥታት ገንዘብን በብቸኝነት የማተምና የማሰራጨት መብት ሲኖራቸው፤ በምጣኔ ሀብቱ ውስጥ የሚኖረውን ገንዘብ የሚወስኑት በምጣኔ ሀብቱ ተጨባጭ ሁኔታ ላይ በመመስረት ሳይሆን በፖለቲካ ፍላጎት ስለሚሆን የዋጋ ንረትን የማስከተል እድላቸው ከፍተኛ ይሆናል ይላሉ፡፡

ከላይ ከተገለጸው ትንታኔ ባፈነገጠ ሁኔታ ሌሎች ምሁራን ይህን ገንዘብ በብቸኝነት በመንግሥት መታተም አለበት የሚለውን ሃሳብ በጽኑ ይቃወማሉ፡፡ እንደዚህ ምሁራን⁹ እምነት ከሆነ ገንዘብ ልክ እንደሌሎች የምጣኔ ሀብት እንቅስቃሴዎች በነጻነት ላይ በመመስረት (laissez-faire) መታተምና ግልጋሎት ላይ መዋል አለበት ይላሉ፡፡ ምንም እንኳ ይህ እሳቤ ለአንዳንድ ሰዎች እንግዳ ቢመስልም ጠበቅና ላላ እያለ ከአዳም እስሚዝ ዘመን ጀምሮ ይነሳል፡፡

⁹ Milton Friedman, F.A. Hayek በ “Decentralization of Money” ጽሁፉ ላይ እንደገለጸው እንዲሁም “Austrian School” ውስጥ ያሉ አንዳንድ ምሁራን፡፡

ይህም በምጣኔ ሀብታቸው የሚዘዋወረው ገንዘብ የመግዛት አቅሙ የወረደ ስለሚሆን በማህበረሰቡ ዘንድ ተፈላጊነቱ አነስተኛ ያደርገዋል፡፡

በእነዚህ ምሁራን እሳቤ መሰረት ገንዘብ እንደማንኛውም ሸቀጥ በውድድር ላይ የተመሰረተ መሆን አለበት ይላሉ፡፡ ስለሆነም በአንድ ሀገር ከአንድ በላይ የገንዘብ አታሚ የግል ተቋማት ሊኖሩ ይገባል ይላሉ፡፡ እነዚህ ተቋማት የሚያሳትሟቸው ገንዘቦች የራሳቸው የሆነ ባህሪያት ይኖራቸዋል፡፡ ከእነዚህ ባህሪያት መካከል አንዱና ዋነኛው የሚታተመው ገንዘብ የዋጋ ንረትን መቋቋም አቅም ማለትም እሴትን ይዞ የመቆየት ችሎታ ነው፡፡ ስለሆነም ተገበያዩ ለግብይት (ለምሳሌ ተቀጣሪዎች ደመወዛቸው በየትኛው ገንዘብ እንዲከፈላቸው ይመርጣሉ? አለያም በአጠቃላይ ምጣኔ ሀብቱ በዋናነት ለሸቀጦች መገበያያነት የሚመረጠው የገንዘብ ዓይነት ምን ዓይነት ባህሪ ያለው ይሁን?) የሚሆነውን የገንዘብ ዓይነት ይመርጣል፡፡ እንደነዚህ ምሁራን እሳቤ በአንድ ሀገር የተለያዩ የገንዘብ ዓይነት መኖሩ ማህበረሰቡ በውድድር ላይ የተመሰረተ ምርጫ ይኖረዋል፡፡ በመሆኑም ገንዘብ አታሚዎች በውድድር ከገበያ እንዳይወጡ ለምጣኔ ሀብቱ የሚያስፈልገውን የገንዘብ መጠን ብቻ በማተምና በማሰራጨት የገንዘብ አቅርቦታቸውን ይቆጣጠራሉ፡፡ አለበለዚያ ግን ከተገቢው በላይ ገንዘብ ካሳተሙ የዋጋ ንረትን ስለሚያስከትልና የገንዘቡ እሴት ስለሚወድቅ ተመራጭነቱ ይቀንሳል ይህን ተከትሎም ከገበያ ይወጣል ይላሉ፡፡ ስለሆነም የዋጋ ንረትን የማያስከትሉ ገንዘቦች ብቻ ተመራጭ ይሆናሉ፡፡ የነዚህ ገንዘቦች አቅርቦትም ውስን ስለሚሆን የዋጋ ንረት በገበያ ሥርዓት ያለማንም ጣልቃ ገብነት በቁጥጥር ስር ይውላል ይላሉ፡፡

እዚህ ላይ መነሳት ያለበት ጉዳይ እውን እነዚህ ምሁራን እንደሚሉት በታሪክ ገንዘብ እንደማንኛውም ሸቀጥ በውድድር ላይ የተመሰረተ ሆኖ ያውቃል? በአንድ ሀገር ከአንድ በላይ የገንዘብ አታሚ የግል ተቋማት ታይተው ያውቃል? የሚሉትን ጥያቄዎች ማንሳት ነው፡፡ የታሪክ መዛግብት እንደሚያስረዱት በስኮትላንድ (እ.ኤ.አ 1716-1844)፣ በኒው ኢንግላንድ (እ.ኤ.አ 1820-60) እና በካናዳ (እ.ኤ.አ 1817-1914) በስፋት እንደነበሩ ይጠቅሳሉ¹⁰፡፡ በዚህ ሥርዓት ይጠቀሙ የነበሩ ሁሉም ሀገራት (ከቻይና በቀር) የሚያትሙት ገንዘብ የሚወሰነው በነበራቸው የወርቅ ክምችት መጠን ሲሆን፣ በቻይና ግን በመዳብ መጠን ይወሰን ነበር፡፡ በነዚህ ዘመናት ተፎካካሪ ባንኮች በተጠየቁ ጊዜ በወርቅ ሊከፈል የሚችል ጥሬ ገንዘብና ቼኮችን በየግላቸው ያትሙ ነበር፡፡

ይሁን እንጂ ይህን ዓይነት የገንዘብ ሥርዓት በዘመናዊው ዓለም መዘርጋት ይቻላል ወይ? በሚለው ጥያቄ ዙሪያ የዘርፉ ምሁራን ስምምነት ላይ መድረስ አልቻሉም፡፡ ምንም እንኳን የዚህ ሃሳብ ተቃዋሚዎች ገንዘብን በብቸኝነት በመንግሥት ማተም የገንዘብን እሴት አይቀንስም፤ ይልቁንም የቁጥጥር ሥርዓትን በማላላትና ነጻና ተወዳዳሪ የክፍያ ሥርዓት በመዘርጋት የገንዘብን እሴት ማስጠበቅ ይቻላል ይላሉ፡፡ በአንጻሩ የዚህ ሃሳብ ደጋፊዎች አሁን ያለው የሕጋዊ ገንዘብ (fiat money) ሥርዓት ከፍተኛ የፖለቲካ ተጽእኖ ሥር በመውደቁ መቀየር አስቸጋሪ በመሆኑ ግለሰቦች የራሳቸውን አማራጭ ሊወስዱ ይገባል ይላሉ፡፡ በመሆኑም በቅርብ ዓመታት በተለይም እ.ኤ.አ ከ2009 ጀምሮ የራሳቸውን ገንዘብ በcryptocurrencies መልክ በማተምና በማሰራጨት ላይ ይገኛሉ፡፡ እነዚህ ገንዘቦች በከፍተኛ ጥንቃቄና ምስጢራዊ ኮድ ስለሚታተሙ ማንም ሰው በቀላሉ ሊያባዛቸው ወይም ደጋግሞ ሊጠቀማቸው አይችልም፡፡

¹⁰ እነዚህ ምሁራን ስዊድን፣ ስዊዘርላንድ፣ ፈረንሳይ፣ አየርላንድ፣ ስፔን፣ አውስትራሊያ እና ቻይናን ጨምሮ ከ60 ሀገራት በላይ በተለያዩ ጊዜያት እንደነበር ይጠቅሳሉ፡፡

ከዚህ ባሻገርም እነዚህ ገንዘቦች በተለያዩ ግለሰቦች (ድርጅቶች) ስለሚታተሙ በጽንሰ ሃሳብ ደረጃ ከመንግሥት አለያም ከሌላ ተቆጣጣሪ አካላት ተጽእኖ ውጪ ናቸው፡፡ እነዚህ ገንዘቦች ለባለቤቶቹ የተለየ ግልጋሎት (ጥቅም) ሊሰጡ ይችላሉ፡፡ ለምሳሌ ክፍያን ለማቀላጠፍ ይውላሉ (ምሳሌ Bitcoin)፤ ከክፍያ ባሻገር የሽልማት እድል መስጠትና በገንዘቡ አስተዳደር ላይ የመወሰን እድል መስጠት (ምሳሌ Uniswap) እና በብቸኝነት ውስን ሀብቶችን የመጠቀም መብት ማግኘትን (ምሳሌ security token) ይሰጣል፡፡ ስለሆነም በአሁኑ ሰዓት cryptocurrency በተለያዩ ሀገራት በሥራ ላይ በመዋል ይገኛል፡፡ ከታች ሰንጠረዥ 1 እንደሚያሳየው ክሪፕቶ በማልማት ቀዳሚዋ ሀገር አሜሪካ ስትሆን፤ እሷን በመከተል ህንድ፣ እንግሊዝ፣ ቻይናና ካናዳ እስከ አምስት ያለውን ደረጃ ይዘዋል፡፡

ሠንጠረዥ 1: አስር ዋና ዋና የክሪፕቶ አልሚ ሀገራት ድርሻ (እ.ኤ.አ 2024)

ሀገር	ድርሻ በመቶ
አሜሪካ	18.8
ህንድ	11.7
እንግሊዝ	4.3
ቻይና	4
ካናዳ	3.8
ጀርመን	3.6
ፈረንሳይ	3.5
ናይጄሪያ	2.6
ብራዚል	2.5
ስፔን	2

ምንጭ: Crypto Developer Report Data

ምንም እንኳን በአሁኑ ሰዓት በተለያዩ ሀገራት በግለሰቦች አማካይነት ዲጂታል ገንዘቦች እየታተሙ ቢሆንም፤ አንድ አንድ የዘርፉ ምሁራን እነዚህን ገንዘቦች በአውንታዊ መልኩ አይመለከቷቸውም፡፡ በዋናነት እንደ ትችት የሚያነሱት እነዚህ ገንዘቦች እየተስፋፉ ሲሄዱ የአንድን ሀገር ማዕከላዊ ባንክ ብቸኛ የገንዘብ አታሚነት ሚና ከመጋፋታቸው ባሻገር የሀገራትን ሉዋላዊነት በመጋፋት በሚቀረጹ ሀገራዊ የምጣኔ ሀብት ፖሊሲዎች ላይ አሉታዊ ተጽእኖ ሊያሳድሩ ይችላሉ የሚል ነው፡፡

7. ገንዘብ በኢትዮጵያ

እንደ ዶ/ር ሥርግው ሐብለሥላሴ ገለጻ በዘመነ አክሱም ማለትም ከሦስተኛው ምዕተ ዓመት መጀመሪያ አጋማሽ ጀምሮ ገንዘብ ከወርቅ፣ ከብርና ከመዳብ በተለያየ መጠን በሀገራችን መቀረጽ ተጀመረ፡፡ የወርቅ ገንዘብ በዋናነት የሚያገለግሉት ለውጭ ንግድ ነበር፡፡ በዘመነ አክሱም መጀመሪያ ይታተሙ የነበሩ ገንዘቦች የግሪክ ጽሁፍ በላያቸው ላይ ይጻፍባቸው ነበር፡፡ ይህም እነዚህ ገንዘቦች በዋናነት ለውጭ ንግድ ይውሉ እንደነበር ማሳያ ነው፡፡

ነገር ግን በአጼ ካሌብ ዘመን ገንዘብ በሁለት መንገድ ይታተም ነበር፡፡ አንደኛው የግሪክ እና ግእዝን አጣምሮ የያዘ ሲሆን፤ ሁለተኛው የግእዝ ጽሁፍን ብቻ የያዘ ነበር፡፡ ቀስ በቀስ ግን በ9ኛው እና በ10 ኛው መ/ክ ዘመን የውጭ ንግድ እየተዳከመ በመሄዱ የአክሱም ነገስታት በሚያሳትሟቸው ገንዘቦች ላይ የግእዝ ጽሁፍን ብቻ ይጠቀሙ ነበር፡፡

የዛጉዌ መንግስት በ 11ኛው እና በ12ኛው መ/ክ ዘመን ከብረት የተሰራ፤ መጠኑ ሰፊና ጠፍጣፋ እንዲሁም በአንደኛ ገጽታው የንጉሡን ማሳተም የያዘ ገንዘብ ይታተም እንደ ነበር አቡ ሳሊህ የተባለ አርመናዊ ዘግቦታል፡፡ አቡ ሳሊህ ይህን ገንዘብ አፈካሂስ በሚል ስያሜ ይጠራዋል፡፡

በ13ኛው መ/ክ ዘመን የሰሎሞናዊ ስርዎ መንግስት ሲመለስ ገንዘብ እየተዳከመ ሂዶ በ15ኛው እና 16 ኛው መ/ክ ዘመን ኢትዮጵያውያን የራሳቸው የተቀረጸ ገንዘብ አልነበራቸውም፡፡ ንግድ በሀገር ውስጥ በስፋት የሚከናወነው የእቃን በእቃ ለውውጥ አልያም አሞሌን እና ጥይትን በመጠቀም ሲሆን ለውጭ ንግድ ወቄት ወርቅን በመጠቀም ነበር፡፡ አልያም የሌሎች ሀገራት ነጋዴዎች ገንዘብን (ሀንጋሪ፣ በኒጄያ ዱካት ማለትም በአሁኑ አውሮፓ በተለይ ግሪክ እና የሙስሊም ሀገራት) ይጠቀሙ ነበር፡፡ ይህም በጎንደር ዘመነ መንግስትም ቀጥሎ ነበር፡፡

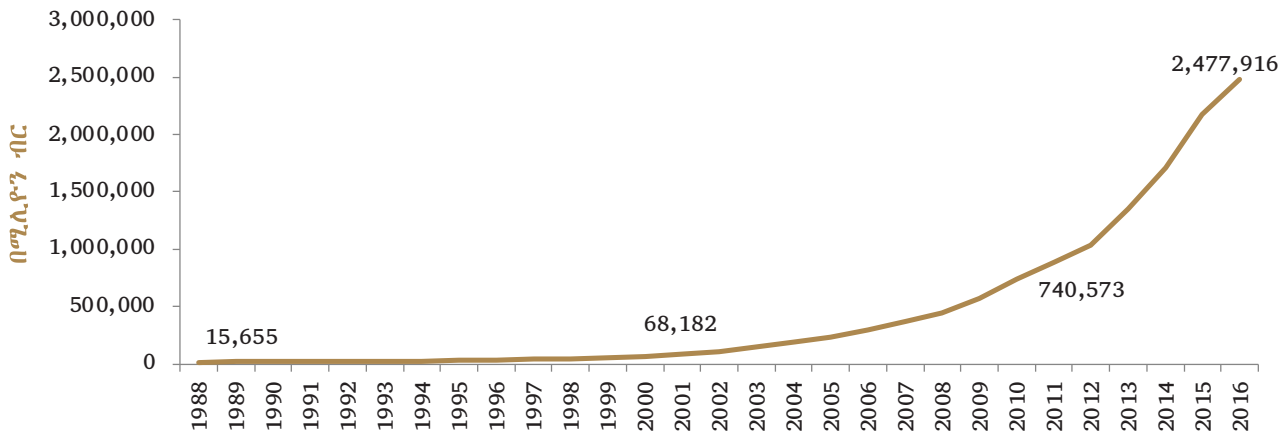
በ18ኛው ምእት ማብቂያ እና በ19ኛው መጀመሪያ ገደማ ማሪያ ትሬዚያ ብር ወደ ሀገራችን ገብቶ ከአሞሌ፣ ጥይት እና ወቄት ወርቅ ጋር ለመገበያየት ውሎ ነበር፡፡ ይህ ገንዘብ በህዝብ ዘንድ ሰፊ

ተቀባይነት ነበረው፡፡ ነገር ግን ቅንስናሽ ባለመኖሩ እና የሌላ ሀገር ገንዘብ በመሆኑ አፄ ምኒልክ በስማቸው እና በመልካቸው ቅንስናሽ ያለው ገንዘብ ለማተም ወሰኑ፡፡ በዚህ ውሳኔ መሰረት የሀገራችን ገንዘብ እስከ 1896 ዓ.ም ድረስ በውጭ ሀገር በተለይ በፈረንሳይ ይታተሙ ነበር፡፡

ከ1896 ዓ.ም ጀምሮ ግን አፄ ምኒልክ የብር መቅረጫውን ወደ አዲስ አበባ በማስገባት በሀገር ውስጥ ገንዘብ ማስቀረጽ ጀመሩ፡፡ በመቀጠልም እ.ኤ.አ በ1905 በሀገራችን ባንክ ኦፍ አቢሲኒያ ተቋቁሞ ስራ ጀመረ፡፡ እ.ኤ.አ በ1943 የመንግስት ባንክ ተቋቁሞ የንግድ እና የፖሊሲ ስራዎችን (ገንዘብ ማሳተምን ጨምሮ) በአንድ ላይ ማከናወን ጀመረ፡፡ በሂደትም የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ እ.ኤ.አ በ 1964 ከመንግሥት ባንክ በመለየት የማዕከላዊ ባንክ ሆኖ ተቋቁሞ ገንዘብን በብቸኛነት የማሳተም ስልጣን በመያዝ ገንዘብን በዘመናዊነት በማሳተም ዛሬ የደረሰበት ደረጃ ሊደርስ ችሏል፡፡

በሀገራችን የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ ተቋቁሞ ሥራ ከጀመረ ረጅም ዘመናት ያስቆጠረ ሲሆን፤ በአሁኑ ሰአት እንደ ሌሎች ማዕከላዊ ባንኮች የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ የገንዘብ አቅርቦትን (money supply) በሶስት የገንዘብ ማእቀፎች (monetary aggregates) ይለካል፡፡ ከላይ እንደተጠቀሰው እነዚህ ማእቀፎች መሰረታዊ ገንዘብ (M0)፣ M1 እና ጠቅላላ የገንዘብ አቅርቦት (M2) ናቸው፡፡ ያለፉት 28 ዓመታት የሀገራችንን የገንዘብ ሥርጭት ስንመለከት፤ በምስል 1 እንደሚታየው ጠቅላላ የገንዘብ አቅርቦት (M2) መጠን በ1988 ዓ.ም 15.6 ቢሊዮን የነበረ ሲሆን፤ ይህ መጠን በአማካይ 20 በመቶ አመታዊ እድገት በማስመዝገብ በ2016 ዓ.ም 2.5 ትሪሊዮን ሊደርስ ችሏል፡፡

ምስል 1: ጠቅላላ የገንዘብ አቅርቦት (M2) መጠን በኢትዮጵያ

8. ማጠቃለያ

በዚህ ጽሁፍ ስለ ገንዘብ መሰረታዊ ጽንሰ ሃሳብ ለመዳሰስ ተሞክሯል፡፡ ስለ ገንዘብ ጽንሰ ሃሳብ መተንተን ማለት የገንዘብን ባህሪያት፣ ግልጋሎት፣ በዘመናት ያሳየውን እድገት፣ ገንዘብ ከምጣኔ ሀብት ጋር ያለው ግንኙነት፣ የገንዘብ ፍላጎት ወሳኞችና ሀገራት ጥሩ ገንዘብ እንዲኖራቸው ማድረግ የሚኖርባቸውን ነገሮች መዳሰስ ማለት ነው፡፡ በተለይም አንድ ሀገር ጥሩ የገንዘብ ስርዓት ከሌለው በምጣኔ ሀብቱ የዋጋ ንረት ሊከሰት እንደሚችል ተዳሷል፡፡ ስለሆነም አንድ ሀገር ጠንካራ ገንዘብ እንዲኖረው በዘርፉ ምሁራን አቅርቦቱን ከምጣኔ ሀብት እድገት ጋር ማጣጣም እንደሚያስፈልግ ተዳሷል፡፡ እንዲሁም ገንዘብ በዘመናት መካከል ከየት ተነስቶ የት እንደደረሰ ለመተንተን ተሞክሯል፡፡ ሌላው በጽሁፉ የተገለጸው የገንዘብ ፍላጎት ወሳኝ ከሚባሉት መካከል በቋሚ ገቢያቸው (permanent income)፣ ከተቀማጭ ገንዘብ የሚገኘው ወለድ ከሌሎች ሀብቶች ከሚገኝ ትርፍ ከበለጠ እና የወደፊት የዋጋ ንረት ሁኔታ ዋና ዋናዎቹ እንደሆኑ ተገለጿል፡፡ በመጨረሻም የገንዘብ ታሪክ በሀገራችን ምን እንደሚመስል ለማብራራት ተሞክሯል፡፡ ኢትዮጵያውያን ከዘመነ አክሱም ጀምሮ የተለያዩ ገንዘቦችን ከወርቅ፣ ከብርና ከመዳብ በተለያየ መጠን ይቀርጹ እንደነበር ተጠቁሟል፡፡ ነገር ግን በ15 ኛው እና 16ኛው መ/ክ ዘመን ኢትዮጵያውያን የራሳቸው የተቀረጸ ገንዘብን መጠቀም የእቃን በእቃ ለውውጥ አልያም አሞሌን እና ጥይትን በመጠቀም ይነግዱ እንደነበር ተብራርቷል፡፡ በ18ኛው ምእት ማብቂያ እና በ 19ኛው መጀመሪያ ገደማ ማሪያ ትሬዚያ ብር ወደ ሀገራችን ገብቶ ስራ ላይ ውሏል፡፡ ከ1896 ዓ.ም ጀምሮ ደግሞ አፄ ምኒልክ የብር መቅረጫውን ወደ አዲስ አበባ በማስገባት በሀገር ውስጥ ገንዘብ ማስቀረጽ ቢጀምሩም በሀገራችን ባንክ የተቋቋመው እ.ኤ.አ በ1905 እንደነበር ተብራርቷል፡፡

Banks

No.	Name of Institutions	Telephone No.	No.	Name of Institutions	Telephone No.
01.	Commercial Bank of Ethiopia	0911502956	17.	Enat Bank S.C	0930106562
02.	Development Bank of Ethiopia	0912199706	18.	Debub Global Bank S.C	0911446356
03.	Awash Bank S.C	0911203466	19.	Zamzam Bank S.C	0911225242
04.	Dashen Bank S.C	0911212064	20.	Hijra Bank S.C.	0911210566
05.	Wegagen Bank S.C	0911257717	21.	Goh Betoch Bank S.C.	0909855555
06.	Hibret Bank S.C	0911408584	22.	Amhara Bank S.C.	0911227814
07.	Nib Int'l Bank S.C	0911690032	23.	Ahadu Bank S.C.	0911226277
08.	Bank of Abyssinia S.C	0911206877	24.	Sinqee Bank S.C.	0937511510
09.	Zemen Bank S.C	0911515806	25.	Tsehay Bank S.C.	0911207783
10.	Lion Int'l Bank S.C	0911403841	26.	Tsedey Bank S.C.	0918340256
11.	Cooperative Bank of Oromia S.C	0911225721	27.	Shabelle Bank S.C.	0913884376
12.	Oromia Bank S.C	0911509258	28.	Sidama Bank S.C.	0916570958
13.	Berhan Bank S.C	0906442255	29.	Gadaa Bank S.C.	0911225229
14.	Abay Bank S.C	0911208422	30.	Omo Bank S.C.	0911519608
15.	Bunna Int'l Bank S.C	0911200961	31.	Siket Bank S.C.	0911306033
16.	Addis Int'l Bank S.C	0911656434	32.	Rammis Bank S.C.	0911250353

Insurance Companies

No.	Name of Institutions	Telephone No.	No.	Name of Institutions	Telephone No.
01.	Abay Insurance S.C.	0115-535300	15.	Oromia Insurance S.C.	0115-572121
02.	Africa Insurance Company S.C.	0116-637716	16.	Tsehay Insurance S.C.	0111-119643/9771
03.	Awash Insurance S.C.	0115-570001/02	17.	Hibret Insurance S.C.	0111-263434
04.	Berhan Insurance S.C.	0114-674423/46	18.	Zemen Insurance S.C.	0115-575850
05.	Bunna Insurance S.C.	0111-263460	19.	Ethiopian Reinsurance S.C.	0115-575757
06.	Ethio-Life & General Insurance S.C.	0115-549651			
07.	Ethiopian Insurance Corporation	0115-512400			
08.	Global Insurance Company S.C.	0115-567400			
09.	Lion Insurance Company S.C.	0116-187000			
10.	Lucy Insurance S.C.	0114-671784/704410			
11.	National Insurance Company of Ethiopia S.C.	0114-661129			
12.	Nib Insurance Company S.C.	0115-528194			
13.	Nile Insurance Company S.C.	0114-426000			
14.	Nyala Insurance S.C.	0116-626667/07			

Independent Forex Bureaus

No.	Name of Institutions	Telephone No.
01.	Robust Business Group PLC	0911246847 (GM)/ 0911 92 43 26/0911 24 02 96
02.	Ethio Forex Trading S.C	0911233988 (GM)/ 0911 23 39 88
03.	Dugda Fidelity Investment PLC	0911503521 (GM)/ 0911 50 35 21
04.	Awel Abdulwahab Ali	0911223268 (GM)/ 0911 22 32 68
05.	Yoga Trading PLC	0911268151 (GM)/ 0911 21 95 33
06.	BDA Holding PLC	0913064830 (GM)/ 0975477171
07.	Rooha Forex Trading PLC	0915990007 (GM)/ 0915990007
08.	Sibrat Trading PLC	0917551611 (GM)/ 0917551611
09.	AYOTAN Trading PLC	0930251236 (GM)/ 0930251236
10.	Ammann Trading PLC	0911220198 (GM)/ 0908251111
11.	Sheba Foreign Exchange Bureau PLC	0911213940 (GM)/ 0911213940
12.	Haron Computer PLC	0911207282 (GM)/ 0988899003/0911207282
13.	Taypay Forex Trading PLC	0915752067 (GM)/ 0915752067

Payment Instrument Issuers

No.	Name of Institutions	Telephone No.
01.	Ethiotelecom (Telebirr)	+251115515777
02.	Kacha Digital Financial Services S.C	+251964199741
03.	Safaricom Ethiopia PLC	+251710100100
04.	Yaya Payment Instrument Issuer S.C	+251118494836
05.	Ethswitch S.C	+251115571204
06.	Premier Switch Solution S.C	+25115578401
07.	Arif Pay Financial Technology S.C	+251116393980
08.	Sunpay Financial Solutions S.C	-
09.	Chapa Financial Technology S.C	+251960724272
10.	Santim Pay Financial Technology S.C	+25191119118
11.	Addis Pay Financial Technology S.C	+25116685873
12.	Yagout Pay Financial Technology S.C	+25116722772
13.	FenanPay Solutions S.C	+251116672151
14.	PawaPay Digital Financial Services S.C	+251912502619
15.	Cashflow Financial Technologies S.C	+251985456720
16.	LakiPay Financial Technologies S.C	+251911237975
17.	StarPay Financial Service S.C	+251912160653

Micro Finance Institutions

No.	Name of Institutions	Telephone No.
01.	Dedebit Credit and Saving Institution S.C.	0988269371 (GM)
02.	Gasha Micro Financing S. Co.	0118952389/90/91 / 0911240437(GM)
03.	Vision Fund Microfinance Institution S. Co.	0116463569/ 0911370880/ 0930362553 (GM)
04.	Africa Village Financial Services S. Co.	0113204732/ 0911 657216(GM)
05.	Buusaa Gonofaa Micro Financing Sa. Co.	0114162621/ 0114162210/ 0911223679 (GM)
06.	Peace Micro Financing S. Co.	0115571921/23/24/ 0912600816 (GM)
07.	Meklit Micro Finance Institution S. Co.	0113484152/ 0113482183/ 0912611723(GM)
08.	ESHET Micro Finance Institution S.Co.	0113206451/52/ 0902481762 (GM)
09.	Wasasa Micro Finance Institution S.Co.	0911-6738 22 (GM) /0113384133/
10.	Benishangul-Gumuz Micro Financing S.Co.	0913939415 (GM)
11.	Kendil Micro Finance Institution S.Co.	0913252247 (GM)
12.	Metemamen Micro Financing Institution S. Co.	0113-698246/ 0900-084322 (GM)
13.	Dire Micro Finance Institution S. Co.	0915754951 (GM)
14.	Aggar Micro Finance S. Co.	0115577133/ 0116183382/ 0911 140067(GM)
15.	ONE Micro Finance Institution S. Co.	0116595363/ 0116636947/ 0911430783 (OPM)
16.	Harbu Micro Financing Institution S. Co.	0116185510/ 0911-306545GM) / 0917807168
17.	Digaf Micro Credit Provider S. Co.	0112787390/ 0112782252/ 0911936785(GM)
18.	Harar Micro Microfinance Institution S. Co.	0900 209828 (GM)
19.	Lefayeda Credit and Saving S. Co.	011558-1546/ 0930004466/ 0911228753
20.	Tesfa Micro Finance Institution S. Co.	0913157521(OP)
21.	Gambella Micro Financing S. Co.	0910460091 (G/M)
22.	Dynamic Micro Finance S. Co.	0115156817 0115577285/ 0911246806 (GM)
23.	Liyu Microfinance Institution S.C	0115576637 0911625576 (GM)
24.	Lideta Micro Finance Institution S.C.	0919032777 (GM)/ 0914766154
25.	Nisir Micro Finance Institution S.Co.	0115622225/ 0911059722 (GM)
26.	Adaday Micro finance Institution S. Co.	0914749064 (GM)
27.	Rays Micro Finance Institution S. Co.	0114701834/ 0913386180 (GM)
28.	Afar Microfinance Institution S.C.	0919982378(ato ali)
29.	Kershi Microfinance Institution S.C	0118721106/02/ 0970546767(GM)/
30.	Debo Microfinance Institution S.C.	0116721518/19/ 0917823995(GM)
31.	Sheger Microfinance Institution S.C.	0113698998/ 0113698894/ 0911918170(GM)
32.	Yemsirach Microfinance Institution S.C.	0118312404/ 0911318625(GM)
33.	Grand Microfinance Institution S.C	0911133287 (GM)/ 0948852760/ 0114705102
34.	SAHAL Microfinance Institution S.C	0915768505
35.	KAAFI Microfinance Institution S.C	0946877364(GM)/ 0911832091
36.	GOGIBA Microfinance Institution S.C	0913536367

Micro Finance Institutions

No.	Name of Institutions	Telephone No.
37.	Yegna Microfinance Institution S.C	0911318756(mg)/ 0960506010/ 0118-21-08-35
38.	Bineget Microfinance Institutions S.C	0911811740(OPM)
39.	Tana Microfinance Institutions S.C	0911 153087 (GM)
40.	ELSABI Microfinance Institution S.C	0913397365 (GM)/ 0903 800008
41.	Neo Microfinance Institution S.C	0911-805994(GM)/ 0903386738
42.	Akufada Microfinance S.C	0911087118(GM) 0988-999996/ 0988-999997
43.	Yeshewabirhan Microfinance S.C	0911-645046
44.	Amal Microfinance S.C	0912048202/ 0920291257/ 0910518040(GM)
45.	Awra Amba Microfinance S.C	0916-823282
46.	Marchuwa Microfinance S.C	0911763263
47.	Semien Microfinance S.C.	0914 107403
48.	Torban Microfinance S.C.	0913 626999/ 0913730239
49.	Bilale Microfinance S.C	0911-353890
50.	Rama Microfinance S.C.	0911951484
51.	Kefeta Microfinance S.C.	0911381242 / 0933695403
52.	Mefthe Microfinance S.C	0972103714/ 0949077777
53.	Success Microfinance S.C	0915 766908/ 0986 434322
54.	Aboll Bunna Microfinance S.C	0923396976
55.	Meba Microfinance S.C.	0928-010203
56.	Tirit Microfinance S.C	0911046295/ 0916184437
57.	Seed Microfinance S.C	0906-551148
58.	Lewegen Microfinance institution S.C	0993-518853
59.	KibronHill Microfinance In. S.C	0911-261007

Capital Goods Finance Companies

No.	Name of Company	Telephone No.
01.	Waliya Capital Goods Finance Business S.Co	058-2206780
02.	Oromia Capital Goods Finance Business S.Co	0115-571307
03.	Addis Capital Goods Finance Business S.Co	0111-262445
04.	Debub Capital Goods Finance Business S.Co	046-2125191
05.	Kaza Capital Goods Finance Business S.Co	0344400085

የኢትዮጵያ ብሔራዊ ባንክ
NATIONAL BANK OF ETHIOPIA

nbe.gov.et